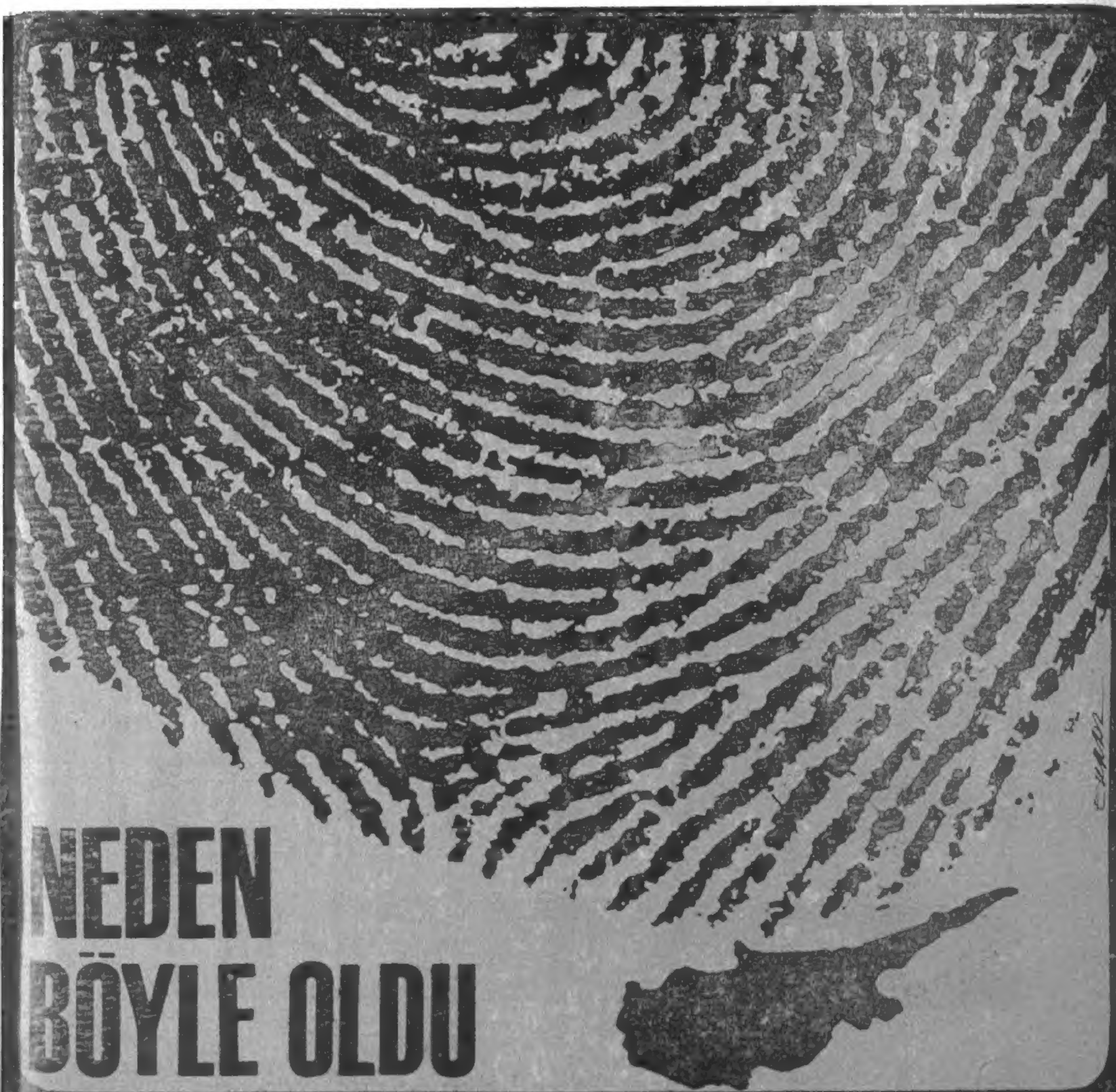
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

SAYI : 602
31 ARALIK 1965
FİYATI : 125 KURUŞ

KIBRIS İÇİN GENEL GÖRÜŞME

YILIN
İKİNCİ
REKOR ÇEKİLİŞİNDE 7,5
MİLYON

SON
PARA
YATIRMA
GÜNÜ
30
ARALIK

T.C. ZİRAAT BANKASI

(Basın A: 1454) — 702

Cilt: XXXIV Yıl: 12 Sayı: 602

SAHİBİ VE BAŞYAZARI :
Metin Toker

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Nizamettin Durgun

MÜESSESE MÜDÜRÜ
Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU :
İÇ HABERLER KISMI: Kurtul Altuğ, Teoman Erel, Okay Göçer, Egemen Bostancı (İstanbul) — DIŞ HABERLER KISMI: T. Kemal — İKTİSAT: Mehmet Tuğrul — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tuli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — TİYATRO: Lûtf Ay — SİNEMA: Nijat Özön.

İstihbarat Tel: 10 73 82

KAPAK KOMPOZİSYONU
SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KAPAK KLİŞESİ
Hüner Klişe - İstanbul

KAPAK BASKISI
Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF
T.H.A.
Erdoğan Çiftler

KLİŞE
Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLAN ŞARTLARI
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER
Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER
Hürriyet Matbaası
Ankara

BASILDIĞI TARİH
29.12.1965

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ
RÜZGARLI SOK. No: 15
ANKARA - TEL: 11 89 92
P. K. 582

Kendi Aramızda

Şu satırların yazıldığı sırada Mecliste, Kıbrıs Meselesi ile ilgili Genel Görüşmeye devam olunmaktadır. Kıbrıs Meselesinin Birleşmiş Milletlerde alınan netice ile ne derece çıkmaza girdiği herkesin malûmudur. İnönü iktidarlarını "pısırık politika" gütmekle suçlayanların, enerjik politika salık verenlerin Kıbrısta alınan neticeyi âdeta bir başarı gibi gösterme çabası elbette ki kamuoyunda gerekli notu alacaktır. Zira 1960 öncesinde de Kıbrıs Meselesi çıkmaza girdiğinde, "herkes kör, âlem sersem" sanılarak, bir takım göz boyama taktikleri ile mesele uyutulmağa çalışılırdı. Ama köprülerin altından çok suların geçtiği 1960 sonrasında kamuoyu Kıbrıs Meselesinde artık oyuna gelmemek kararındadır. Nitekim, ana muhalefet partisi CHP'nin meseleyi büyük bir önemle Meclise getirmesi, kamuoyunun tepkisinin tabiî bir sonucudur.

Mecliste cereyan eden olaylar, görüşmelerin gerisinde yatan kulis ve AP İktidarının akla durgunluk veren tutumu AKİS yazı ailesi tarafından büyük bir dikkatle izlenmiş ve KIBRIS OLAYLARI ana başlığı altında verilmiştir. Yazıyı ilgiyle okuyacağınızı sanırım. Haftanın konusu olan Kıbrıs Meselesinin bütün içyüzü, AKİS okuyucuları için aydınlığa kavuşmuş olacaktır.

Haftanın başından itibaren AKİS'in okuyucularına iftiharla sunduğu "İsmet Paşayla 10 Yıl" yazı serisinin I. Cildi, Ankara ve İstanbulda piyasaya çıkar çıkmaz kapışıldı. Biz, bu rağbeti tahmin edemediğimiz için, Anadoluda okuyucularımıza bu tarihî eserin ilk cildini hemen sunamadık. Fakat Ajans-Türk Matbaası ile Rüzgârlı Matbaa seferber oldular ve yeni bir baskı hazırlığına giriştiler. Bu defa, yine nefis bir kapak içinde, ikinci hamur kâğıda yeni bir tertiple basılacak olan "İsmet Paşayla 10 Yıl"ın I. Cildinin ikinci baskısı İsmet İnönünün bir önsözü ile, en geç yirmi gün içinde, piyasaya arzedilmiş olacaktır. Böylece, pek çok AKİS okuyucusu "İsmet Paşayla 10 Yıl"dan yoksun kalmamış olacaktır.

Saygılarımızla

Kurtul Altuğ

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Cilt : XXXIV Sayı 602 31 Aralık 1965

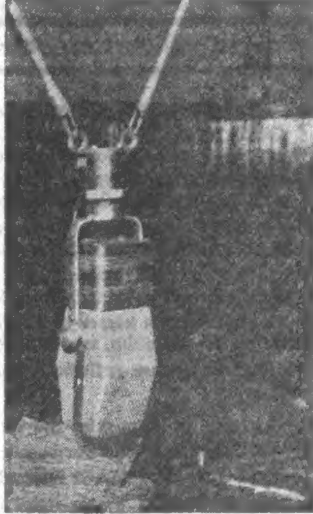
KIBRIS OLAYLARI

Millet

Mikrofon açık olunca..

Bu hafta Kıbrıs görüşmelerini radyolarından takip edenler, AP'nin TRT'ye karşı niçin amansız bir savaş açtığını anladılar. Dünyada hiç bir şey AP'nin ne kadar yavan, nasıl mânasız, fikirsiz olduğunu ve bütün silâhının bayat bir demagojiden ibaret bulunduğunu mikrofonu herkese açık radyodan daha iyi halka gösteremezdi. Bir Nihat Erimin karşısına bir Talât Asalın çıkartılması şüphesiz AP için talihsizlik olmuştur. Ama bu kadronun, yani Demirel Ekibinin, çıkarılacak kimi vardı ki? Düşünmek lâzımdır ki bu ekip içinde, Dışişleri Bakanının kendisi İhsan Sabri Çağlayangildir ve dışişleri mütehassısı da -kendinizi sıkı tutunuz- Faruk Sükandır.

Halbuki TRT Menderes devrinin radyosu, yani AP'nin arzuladığı radyo olsaydı her şey ne kadar mükemmel olacaktı. Hükümet ve AP adına yapılan konuşmalara mikrofon açık tutulacak, sıra CHP'ye gelince düğme çevriliverecekti. Böylece halk sadece Talât Asal ile İhsan Sabri Çağlayangilin yâvelerini dinleyecek, arkadan İktidar Basını -tanınmış karakter sahiplerimizden- Falih Rıfkısı ve Bedii Faikiyle CHP'nin nasıl bir hezimete uğradığını yazacak, manşetler çekecek, Kıbrısı İnönünün kaybettirdiğine herkesi gül gibi inandıracaktı. Asıl daha iyisi, Büyük Patron temize çıkacak, ne Johnson'un Mektubu hikâyeleri tazelenecek, ne de müdahaleye kimin mani olduğu anlaşılacaktı. Kulaklarda, Cumhurbaşkanı Cemal Gürselin, her halde bir unutkanlık neticesi -Johnson'un Mektubunu onun okumadığı, okuduysa değerlendiremediği nasıl hatıra getirilebilir ki?- söyleyip Demirelci gazetelerin hemen tepeye çıkardıkları "Bize kimse mâni olmadı" sözü kalacaktı.

TRT'nin mikrofonu
AP'nin öcüsü

TRT bütün bu plânları yıktığı, mikrofonunu sadece AP'ye değil, CHP'ye de açtığı ve İktidara yaraların en büyüğünü verdiğinden dolayı asılmak değil, kazıklanmak cezasını bile hak etmiştir. İki parti arasındaki kalite farkını millete göstermek, kimseye kalmamıştır da, bu TRT denilen Allahın cezasına mı kalmıştır?

Meclis

Ayağına dolaşanlar
(Kapaktaki soru)

Bu haftanın başındaki Salı akşamı, iftar vaktinden bir saat kadar sonra Meclisten çıkan AP'li hem pek dertli, hem pek sinirliydi. Sert bir sesle:

"— Çuvalladık, birader! Ben de bizimkini bir adam zannederdim. Herifler daha ilk elensede aldılar kaldırıp yere vuruverdiler.." dedi.

Bir kaç dakika evvel AP, yıllardanberi Mecliste hiç bir iktidarın, hattâ hiç bir partinin uğramadığı kadar ağır bir hezimete uğramış, tamamile gülünç bir hale düşmüş, inanılmaz bozguna uğramıştı. Hem de, ne olup bittiğini bile anlamasına vakit kalmadan.. Johnson'un Mektubu, Amerikanın bu gayretkeş dostunu alabora olmuş tekneye çevirmişti.

Meclisten çıkan AP'li, devlet adamlığının ve usta politikacılığın öyle sekiz ayda, on ayda edinilen bir mârifet olmadığını nihayet anlamış tek AP'li değildi.

Aslında her şey Salı değil, Pazartesi akşamı, Kıbrıs Görüşmelerindeki CHP sözcüsü Nihat Erim, gayet sakin sesiyle AP İktidarından meşhur Johnson'un Mektubunun millete açıklanmasını istediği zaman başlamıştı. Bunu, CHP'lilerin aynı talebi bildiren iki önergesi takip etmişti. AP'lilere göre sevgili müttefikimiz Amerika bizim Kıbrısa müdahalemizi önlememişti. Bunu, İnönünün pısırıklılığı önlemişti, değil mi? Pek âlâ, şu Başkan Johnson'un bu pısırık İnönüye çıkarma gecesi yazdığı mektupla İnönünün cevabını AP İktidarı lütfen, bir defa millete okur muydu acaba?

Aylar, hattâ yıllardır Kıbrısı İnönünün kaybettiğini propaganda eden AP bir anda, eşekten düşmüş bir karpuza döndü. Birden bire dağıldı, bozuldu, şaşırdı. Allahtan Başkan -Ferruh Bozbeyli- bir manevrayla partisine bir gün kazandırdı. Ama o gün geçip te Salı akşamı geldiğinde, AP'liler ecele çare olmadığını gördüler.

Salı celsesi açıldığında, Johnson'un mektubunun ve İnönünün cevabının açıklandığı gizli Meclis oturumunun zabıtlarının yayınlan-

ması hakkındaki önerge görüşülmeye başlandı. İlk gün CHP'liler tarafından verilen önerge İçtüzüğe göre bir gün sonra -yani Salı günü- görüşülebilecekti.

Bombardıman başlıyor

Önerge üzerinde ilk sözü CHP Grupu adına Coşkun Kırca aldı. Kırca, bir gün önce Talât Asalın, yaptığı konuşmada gerçekleri tahrif ettiğini ifade etti ve meselenin mihrak noktalarından biri olan "Kıbrısa çıkarma teşebbüslerinin sonuçlanmamasında hangi âmilin rol oynadığı" hususunun artık türk halkoyuna açıklanması gerektiğini söyledi. Bu bakımdan önergenin kabulü zorunlu idi. Böylelikle Johnson'un mektubu açıklanacak ve sebep türk halkı tarafından öğrenilecekti.

Bu sırada AP sıralarında tam bir telâş havası esiyordu. Bu önerge kabul edilirse, aylardır devam eden bir yalan ve tezvirat propagandası kökünden çökecekti. AP Grupu adına kürsüye Erol Akçal çıkarıldı -Asalın bir gün önceki başarısızlığı, AP'lileri, ırmak geçilirken at değiştirmek zorunda bırakmıştı-.

Akçal, konuşmasına büyük bir gaf ile başladı ve İnönüye Johnson tarafından gönderilen mektubun "şahsî bir mektup" olduğunu söyleyiverdi ve bu mektubun açıklanmasının Türkiyenin prestijini sarsacağını iddia etti, Grupunun önergenin aleyhinde olduğunu bildirdi.

Kırca tekrar CHP Grupu adına söz aldı ve kürsüye yürürken, bir an yön değiştirerek, İnönünün yanına geldi, onunla bir şeyler konuştu ve sonra kürsüye çıktı. AP'lilere, tutanakların yayınlanmasından ve milletin gerçekleri öğrenmesinden niçin korktuklarını sordu, sonra Hükümete döndü:

"— AP Grup sözcüsü, Johnson'un mektubunun şahsî bir mektup olduğunu söylemiştir. Biz bu kanaatte değiliz. Hükümetin bu konudaki görüşünü öğrenmek istiyoruz. Eğer şahsî bir mektup olarak kabul ediliyorsa, sayın İnönü ile konuştum, o takdirde gerçekleri öğrenilmesi için mektubu açıklamayı kabul edecektir" dedi.

Bu, AP'liler üzerinde tam bir soğuk duş tesiri yaptı. Düştükleri açmaz feci bir durum arzediyordu. Hükümet, Grup sözcülerini teyid ederek, mektubun "şahsi" olduğunu bildirirse, İnönü için mektubu açıklamak imkânı doğacak ve mektup açıklanacaktı. Yok, Hükümet tersini söyler de mektubun bir devlet yazışması olduğunu beyan ederse, bu takdirde de milyonlarca radyo dinleyicisinin önünde kendi Grup sözcüsünü yalanlamış olacak, yani başka bir batağa saplanacaktı. Üstelik tabii herkes Demirelin Amerikanın avukatı mı olduğunu soracaktı. Öyle ya, ona ne oluyordu. Johnson ne yazmıştı, öğrenilsindi bakalım. Önergenin AP oyları ile reddi, AP'nin milletten bazı şeyleri gizlediğinden başka anlama gelmiyecekti.

AP için susmaktan başka yapılacak şey kalmamıştı. Kimseye Grup adına konuşma hakkını tanımadı. Kırcaya cevap vermek isteyen ve az önce Grup sözcüsü olarak kürsüye çıkmış olan Akçal da -kırdığı potun karşılığı olarak- şahsı adına söz alıp, sıraya girmek zorunda kaldı.

Önerge üzerinde şahısları adına söz alanların başında bulunan İhsan Ataöv, kürsüye bu hava içinde çıktı ve kahve demagojisi yaptı. Ona göre, Johnson'dan böyle bir mektup aldığı için İnönü kabahatliydi -Hey Allahım, mantığın böylesi görülmemiştir!-. Ataöv devam etti ve:

"— Bu an, Johnson'un mektubunun açıklanacağı an değildir. Millî kuvayı milliyenin -evet, aynen böyle dedi- uyanması ânıdır" diye görüşünü kesin sonuca bağladı.

Asaldan ve Akçaldan umduklarını bulamamış olan AP'liler, kendilerine yakın gelen Ataövün "fikirlerini" çılgınca alkışladılar.

Ataövden sonra konuşan TİP milletvekili Çetin Altan da AP'lilerin yüreğinin yağını eritti. Altan, AP nin, Genel Görüşme için verdiği önergede her şeyin milletçe öğrenilmesinden bahsettiğini hatırlattı ve mektup konusunda gizlilikte ısrar etmenin ne gibi tesirler yaratacağını açıkladı.

Fakat buna rağmen Demirel ve arkadaşları, ne olursa olsun, işin bu safhasında bütün prestijlerinden de olmak pahasına -Aman Allah, sonra Amerika ne derdi?- Johnson'un mektubunun açıklanmasına razı olamadılar ve yapılan açık oylamada önerge reddedildi.

Oylamanın tasnifi yapılırken, Hükümetin isteği üzerine Kıbrıs hakkındaki Genel Görüşmeye ara verilerek, Asgari Geçim İndirimini erteleyecek tasarının görüşmesine geçildi. AP'liler bu sıkışık durumda vakit kazandıkları için derin bir ne

"Johnson'un Mektubu"

A.P. İktidarı Kıbrıs konusunda en esaslı tartışma konularını -Müdahalenin niçin yapılmadığı konusu- bıçak gibi kesip atacak olan "Johnson'un Mektubunun Okunması"na müsaade etmemiştir. Ama Kıbrıs Görüşmeleri sırasında C.H.P. sözcüsü Nihat Erim "Amerikanın söyledikleri" diye son derece önemli bir açıklama yapmıştır. Bu açıklamayı, "önemine binaen" aşağıda aynen, zabıtlardan alınmış olarak bulacaksınız.

"Amerika Hükümeti Türk Hükümetine der ki: Benimle istişare etmeden herhangi bir fiilî harekete geçmeyiniz. Garanti Andlaşmasının 4. maddesindeki şartlar müdahale için yerine gelmemiştir. Ben askerî müdahaleyi sizin Adayı taksim etmek için yapacağınız kanaatindeyim. Öteki garantör devletlerle istişare lâzım, henüz istişare imkânlarını tamamen tüketmediniz. NATO vecibelerine de dikkatinizi çekerim. Evvelâ, bir Türk - Yunan harbi asla olamaz. Buna müsaade edemeyiz. NATO üyelerinin rızası alınmadan girişeceğiniz bir darbe hareketi neticesinde Sovyetler Birliği elbette işe karışabilir, karışacaktır, müdahale edecektir. NATO vecibeleri işlemez, böyle müdahaleye Birleşmiş Milletler sert şekilde tepki gösterecektir. 1947 tarihinde Amerika ile Türkiye arasında imzalanmış olan askerî yardım andlaşması, bu andlaşma gereğince size verilmiş olan silâhların kullanılacağı zaman, maksat içinde kullanılıp kulanılmadığı Amerikaya söylenip Amerikanın mutabakatını almanız lâzımdır. Bunu bize söylemediniz. Bizim mutabakatımızı almadınız. Askerî bir müdahale yaptığınız takdirde fiilî netice bakımından Kıbrıs türk cemaatinden onbinlerce türk katledilecektir. Eğer bir müdahale sonunda çıkacak harbin yalnız bir Türk - Yunan Harbi şeklinde kalacağını sanıyorsanız yanılıyorsunuz. Genişliyecektir ve nerede biteceğini kimse kestiremez. Eğer herhangi bir çıkarmaya girişmeden önce Amerika Hükümeti ile istişareyi kabul etmezseniz, derhal Nato Konseyini toplantıya çağıracağım."

fes aldılar.

Ama gece, gazete bürolarına vatandaşlardan gelen telefonlar ve "Ağbi, oylamanın sonucu ne oldu? Johnson'un mektubu açıklanacak mı?" soruları, AP'nin düştüğü durumu gösteriyordu. AP'nin önergeyi red için verdiği oylar, gerçekleri öğrenmek için radyolarının başında bekleşen halka küfür tesiri yapmıştı.

Çuval içinde AP

Aslına bakılırsa AP'nin perişan manzarası daha görüşmelerin ilk günü başladı. Bu görüşmeler sırasında AP sıraları âniden karıştı. İktidar partisinin lâf mancınıkları, başta Hamido olmak üzere, ayağa fırladılar, sıkılı yumruklarını kürsüye doğru uzatarak bağırmağa başladılar. Böyle bir öfkenin hedefinin kürsüde konuşmakta olan bir CHP veya TİP milletvekili olduğu sanılırsa hataya düşülür. Çünkü o sırada AP sözcüsü Talât Asal konuşuyordu. Ancak, AP'lilerin bağırdıkları şahıs Asal değil, Başkanlık kürsüsünde oturmakta olan, gene AP'li Meclis Başkanı Ferruh Bozbeyli idi

Muhalefet sözcülerinin konuşmalarından sonra kürsüye gelen Asal, çok öfkeli bir ifade ile, CHP'yi AP sözcüsü olarak cevaplandıracağını ve Kıbrıs olaylarını başından itibaren "yegân yegân ortaya koyacağım" söyleyince, oturumu idare eden Bozbeyli öne doğru eğilerek, hatibin sözünü kesti ve şöyle dedi:

"— Sayın Asal, bu oturumun başında meselenin önemini hatırlatmış ve dış politika ile ilgili bu önemli meselenin iç politika çekişmesi haline getirilmemesini.."

AP'liler, Meclis Başkanının bu sözünü gürültüyle kestiler. Muhalefet hatiplerinden hiçbirine böyle bir ihtarda bulunmıyan Bozbeylinin kendi sözcülerine müdahale zorunda kalması, AP'lilerin kanlarının tepelerine sıçramasına yetmişti. Bira ğızdan bağırdılar, çağırdılar, içlerini boşalttılar. Ancak Bozbeyli, gürültüye pabuç bırakmak niyetinde görünmüyordu. Sözünü tamamladı:

"— Sayın Asal, bu esaslardan ayrılmıyarak hareket edeceğinizi ümid ediyorum!"

Bu müdahale üzerine gözlerini yere eğen AP sözcüsü, sesine mağdur bir ton vererek, niçin böyle konuşmak zorunda olduğunu izah çabasına düştü.

Asal bundan sonra, her cümlesinde CHP sözü geçen bir konuşma tarzı tutturdu.

Günlerdenberi, Kıbrıs meselesinin bu safhada iç politika ve partiler çekişmesi haline getirildiği takdirde ne kadar zararlı sonuçlar doğuracağını tekrarlayan İktidar, kendi oyununa gelmişti. Bir vatanperverlik ve millî birlik havası yaratıp, bunun arkasına sığınmak için her şey yapılmıştı. Atatürk için üç dakika saygı duruşu ile açılan toplantının başında, AP'li Meclis Başkanı Ferruh Bozbeyli dokunaklı bir girizgâh yapmış ve şöyle demişti:

"— Bu meselenin bir iç politika ve sen - ben meselesi yapılmasına yüce Meclisin izin vermiyeceğini sanıyorum.."

Muhalefet sözcüleri bu noktaya

Gençliğin Ankarada Kıbrıs için mitingi
"Kıbrıs türktür, türk kalacaktır" diye bir söz vardı..

büyük dikkat gösterdiler. Bu yüzden Bozbeyli herhangi bir müdahalede bulunmadı. Ama sıra AP sözcüsüne geldiğinde hava öyle bir değişti ki, Meclis Başkanı, mensup bulunduğu partiyi bir tarafa bırakıp, görevini yapmak zorunda kaldı. Böylece, meseleyi partilerarası bir suçlama yarışı haline getiren adımı hangi partinin attığı Meclis Başkanının davranışı ile tescil edilmiş oluyordu. İktidar, Genel Görüşmeye hazırlanırken herhalde bunu aklına getirmemişti.

Mızrak çuvala sığacak mı?

Geçen hafta CHP Genel Görüşme önergesi verdikten -ve AP, korkmadığını ispat için telâşla bir önerge de kendisi düzenledikten- sonra, büyük politikacı Demirel tarafından derhal işin hazırlığına girişildi. Yapılan AP ortak grup toplantısında Demirel, arkadaşlarına, nasıl bir tavır takınılacağını ima etti: AP, Kıbrıs Meselesini CHP'den kötü vaziyette devralmıştı. Üstelik muhalefetteyken, CHP'ye, konuyu Birleşmiş Milletlere götürmemesi tavsiye edilmişti. İş bu noktaya AP tarafından değil, CHP tarafından getirilmişti. Yine de sonuç yüzünden Hükümet işi bırakmıyacak, haklardan vazgeçmiyecekti. Kıbrısta bir emrivâkiye müsaade edilmiyecekti.

Demirel bu arada şu slogam da ortaya attı: "Gönül isterdi ki, konu bir iç politika çekişmesinin sebebi yapılmasın ve parti menfaatlerinin vasıtası kılınmasın." Görünüşte AP bu masum tavrı takınacak, çatışmanın sorumluluğunu da CHP'ye yıkacaktı. Bu partiyi şamar oğlanına çevirmenin ne kolay olduğunu büyük politikacı Demirel seçimlerde herkese ispat etmemiş miydi?

Ama bu sefer evdeki hesap çarşıya uymadı.

İktidar hemen, Genel Görüşme için eksiklerini tamamlama faaliyetine girişti. Demirel, Genel Görüşme sözü ilk ortaya atıldığında, devlet arşivlerindeki belgelerin açıklanacağından bahsetmişti. Fakat bir nokta vardı: CHP'yi yıkıverecek mezkûr belgeler, halkoyunun olduğu kadar, İktidarın da meçhulü idi. Ama koskoca devletin koskoca arşivinde AP'nin işine yarayacak, hiç olmazsa üzerinde polemik yapılabilecek bir tek belge bulunamaz mıydı? Elbette ki bulunurdu. AP için gaye

Kulağa Küpe...

Maksat, ya, hacı baba!

Radyo bildirdi: AP Grupu toplanmış, CHP'nin meşhur "Johnson'un Mektubu" nun okunmasını istemesini görüşmüş, Hükümet bunun "maksatlı bir talep" olduğunu söylemiş, milletvekillerine "Reddediniz, bunu!" demiş.

Maksatlı talep! Tabii..

Maksat da, milletin bilmesi.

Ne var, bunda?

Kıbrısı unutturmak, dikkati başka tarafa çekmekti.

Bu amaçla, geçen haftanın ortasından itibaren Dışişleri Bakanlığı, Demirelin direktifi ile, görülmemiş bir dinamizme itildi. Aranan, matluba uygun birkaç belgeden ibaretti. Demirel, Dışişleri Bakanlığı arşivinde bulunan türk - yunan ilişkileriyle ilgili bütün belgelerin çıkarılarak kendisine verilmesini istedi. Demirel ve arkadaşları bilhassa, İnönüye yüklenmekte kendilerine kuvvet sağlıyacak bir belge bulmak istiyorlardı. Akıl hocaları İkinci Dünya Savaşında Oniki Adanın el değiştirmesiyle ilgili olayların işe yarayabileceğini söylemişlerdi. Oniki Adanın da İnönünün hatası ile kaybedildiğine dair bir belge bulunamıyor, fakat AP'liler kulaktan dolma bilgileriyle, böyle bir belgenin bulunduğu hususunda ısrar ederek, Hariciye memurlarını zorluyorlardı. Böyle bir belgenin bulunup bulunmadığı meçhuldür. Ama, Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Halûk Bayülken bir kriz geçirdi. Doktorların Bayülkene koydukları teşhis şu oldu: Aşırı yorgunluk!..

Bu arada Demirel, Hasan Işıkla bir görüşme yaptı. Bu görüşme, çok kimse tarafından "geçti Borun pazarı.." diye yorumlandı. Birleşmiş Milletler toplantısı öncesinde fikri alınmıyan Işık, her şey bittikten sonra kapısı çalındığında acı acı gülümsemekten kendini alamadı. Demirel IV. Koalisyonun Dışişleri Bakanı ile Cuma günü Mecliste Baş bakanlık odasında konuştu. Kafasında bir büyük müttefikin düşüncelerine paralel, kesin fikirler taşıyan Demirelin, Kıbrısta Federasyon fikrini destekleyen Işıkla yaptığı bu görüşmeden elde ettiği fayda, "Işıkla niye görüşmedin?" diye sorulduğunda cevap verebilmenin imkânını yaratmaktan ileri geçmiş olamaz. Işık, Demirelin yanından ayrıldıktan sonra kibar, fakat kötümserliği gizlenemeyen bir demeç verdi.

Çağlayangilin himayelerinde

Bu sırada halkoyundaki tepki ve dalgalanmalar devam ediyordu. Mitinglerde, bildirilerde ve Basında Birleşmiş Milletler kararının alınmasında alaturka kurnazlıklarıyla rol oynıyan alafranga dostlarımız en az yunanlılar kadar tenkit ediliyor, Türkiyenin NATO ile ilişkilerinin ve hattâ tüm olarak dış politikasının yeniden gözden geçirilmesi fikri kuvvet kazanıyordu.

Bu noktada alafranga dostların imdadına Çağlayangil yetişti. Dışişleri Bakanının yaptığı açıklamaya göre, NATO devletleri, Birleşmiş Milletlerde, yürürlükteki andlaşmaları tâdil eden bir tasarı karşısında menfi tutumlarını ispat için çekimser kalmışlardı. Çağlayangil, bu açıklamayı yaptığı gün kendisine sorulan, "Alınan bu karar açısından NATO devletleriyle olan ilişkilerimiz yeniden gözden geçirilecek midir?" sorusuna şu cevabı verdi:

"— Böyle bir şey yok!"

Oylarına hâkim olduğu devletleri "mezun kılıp", Türkiyeyi tek başına, teselli kabilinden destekleyen Amerikanın tutumu ise Çağlayangil tarafından şöyle savunuldu:

"— Birleşik Amerika tutumunu sarih olarak tâyin edip, oyunu da ona göre kullanmış, 31'ler tasarısına açıkça cephe almış, bu tasarının mahzurlarını teferruatlı şekilde belirtmiştir. Amerikanın tutumunda bir samimiyetsizlik veya başka bir maksat görmek haksızlık ve insafsızlık olacaktır. Dost ve müttefik Amerikanın Kıbrıs gibi millî bir dâvada Türkiyeye temin ettiği bu destek memnuniyet uyandırmıştır."

Çağlayangilin "himayekârlığı" bununla kalmadı. Dışişleri Bakanımız, Cuma günü, Amerikan Elçisi Parker Hart'ı makamında kabul ederek, görüştü ve gazetecilere bu konuda şöyle dedi:

"— Kıbrıs müzakerelerinde bize

ettiği yardım sebebiyle Birleşik Amerikaya teşekkür ettim."

New York'ta yapılan toplantıdanberi fazlası ile cömert bir havaya girmiş olan Çağlayangil bu arada, "Suriye bizden Hatay ve İskenderunu istiyormuş, doğru mu?" sorusuna:

"— İstiyorlarsa, gelip alsınlar. Alabileceklerse, veririz" diye cevap verdi.

Bu hususlarda dikkati çeken, Amerikanın ve NATO ülkelerinin savunulması hususunda Demirelden ziyade Çağlayangilin öne çıkmasıdır. Bu durum, IV. Koalisyonda AP'nin sakat ve sakim Petrol politikasının savunulması işinin Mehmet Turguta yüklenmesine ve Demirelin ikinci plânda kalmasına benzemektedir.

Bu arada, Amerikanın savunulması hususunda adını ortaya koyan bir başka gönüllü, sağlam çevrelerde hayret uyandırmıştır. Bu gönüllü, bir hafta evvel Topaloğlunun azline imzayı basan, Cumhurbaşkanı Gürseldir! Gürsel, Genel Görüşmeden bir gün önce bir demeç vererek, Türkiyenin Kıbrısa müdahalesine Amerikanın engel olmadığını iddia etmiştir. Bu husustaki gerçek, Johnson'un mektubunun açıklanması ile ortaya çıkmak üzereyken verilen bu demeç, büyük bir ihtiyatsızlık olarak değerlendirilmiştir.

Partiler hazırlanıyor

Bu sırada diğer partiler, Mecliste yapılacak Kıbrıs Görüşmelerine hazırlanıyorlardı. CHP ve TİP dışındaki partilerin takınacakları tavır biraz muğlâk görünüyordu. Artık iyice AP'nin dümen suyuna girmiş bulunan YTP, ne yapacağını tâyin edemiyordu. Bu yüzden, Demirelin birkaç defa bahsettiği "Gizli Görüşme" formülüne sarılındı: Mesele çok kritik bir safhadaydı. Partiler arasında bir çatışma zararlı olacaktı. Herkes bir ve beraber olmalıydı. Oturum kapalı yapılırsa, yararlı sonuç verebilirdi...

Bu politikanın patenti, Raif Aybara aittir:

"— Türk milleti için bu anda bahis mevzuu olan şey, bekçi dövmek değil üzüm yemektir.."

CKMP'nin tutumu ise, bir derece müstakil olmakla beraber, YTP ninkini andırıyordu. O da, sebeplerin aranmasından önce, İktidar ve Muhalefetin bir safta birleşmesini istiyordu. Fakat CKMP bu arada, son durumun türk dış politikasında bir değişikliği de gerektirdiğini çekingen bir ifade ile söylemek zorunda kaldı.

CKMP, bir başka yönden de YTP ye paralel hareket etti. Bir "Liderler Toplantısı" istedi. Bu toplantı Genel Görüşmeden önce yapılmalı ve partiler halkoyunun karşısına çıkmadan önce, "mahremiyet içinde" bir mutabakat sağlamalıydılar.

Ancak, teklifi Demirel, İsmet Paşanın buna katılmayacağını duymuş olduğundan aceleyle reddetti. CKMP den bir teklif daha geldi: Dış politika konusunda bir "Meclis Araştırması"... Bu teklif CKMP'lilerin düşünüp taşınıp buldukları en muslihane teklifti. Bir kere, sonunda Güven Oyu yoktu, suçlu tesbiti söz konusu değildi. Üstelik, hemen sonuçlanmıyacak, sinirlerin yatışmasını sağlıyacaktı.

CKMP'nin bu formülünü Demirel de çok beğendi ve Grupta, bir Meclis Araştırmasına taraftar olduğunu söyledi.

MP, Genel Görüşme öncesinde sessiz kaldı. Bölükbaşı, durumla mütenasip -yâni hem nalına, hem mıhına-, seçmene hoş gelecek, en makûl davranışı tesbit için epey kafa patlattı.

CHP ile TİP'in tutumları ise kesindi. CHP, Birleşmiş Milletlerde alınan son karardan sonra meselenin halkoyu önünde tartışılmasının faydalı olacağını, güdülen politikada bir yanlışlık varsa, önce bunun tesbit edilerek, doğru istikametin ortaya çıkarılmasını ve doğru politika üzerinde milletçe birleşilmesini istiyordu. CHP'liler, başta Demirel olmak üzere, suçu kendilerine yüklemek isteyen iktidar partisinin gerekli cevabı hak ettiği fikrinde ısrarlıydılar.

Ferruh Bozbeyli
Tarafsızlık deyince..

TİP ise, yayınladığı bir bildiri ile, Enosisi gerçekleştirme yönündeki her davranışa kesinlikle karşı olduğunu açıkladı. Bu açıklamanın içinde AP'yi de hedef alan bir mâna vardı: Eğer AP, Amerikanın sözünü dinleyip Enosise "Evet" derse, buna şiddetle karşı çıkılacaktı!

Gözler Mecliste

Haftanın başında Pazartesi günü, Millet Meclisinin 28. birleşimi bu hava içinde başladı. Kıbrısla ilgili Genel Görüşme gündemdeydi. Fakat görüşmenin gecikmesi için -belki de sinirlerin yatışması bakımından- Bozbeyli işi uzattı. Bu arada, Atatürkün Ankaraya geldiği gün olması münasebetiyle, üç dakikalık saygı duruşu yapıldı. İstanbuldaki infilâkte ölen 14 işçiye taziyet telgrafı çekilmesi karara bağlandı, aktarma kanunları geçirildi, bazı oylamalar yapıldı.

Nihayet 15.40'ta görüşmeler başladı. Demirel de tam bu anda Meclise girdi. Bir gazeteci, böyle önemli bir celsede vukubulan gecikmeyi, "Merhum Başvekil de böyle yapardı" diye izah etti.

İlk sözü, MP adına Bölükbaşı aldı. MP lideri, son günlerde çeşitli çevrelerde yapılan bütün tenkitleri ve bütün fikirleri içine alan bir konuşma yaptı. Fakat en çok tekrarladığı, "millî birlik ve beraberlik" reçetesi oldu. Meselenin iç politika çekişmesi yapılmaması gerektiğini söyleyen Bölükbaşı, Birleşmiş Milletlerdeki son toplantıda hatalar yapıldığını, NATO ülkeleri ile Amerikanın samimiyetsiz davrandıklarını, Türkiyenin dış politikada uydu luktan çıkmasının şart olduğunu belirtti. Ama bu arada CHP'ye ve İnönüye çatmayı da unutmadı. Bölükbaşı böylece her şeyi ve her fikri -birbiriyle çelişse de- dile getirmiş oldu. Nitekim Bölükbaşı, bir yamalı bohçayı andıran konuşması bittikten sonra koridorda yanına ge-

len Çağlayangile:

"— Bedava muvafık olmaz, size de vuracağız" dedi.

Birleşmiş Milletler koridorlarında yapamadığı kulisi TBMM koridorlarında yapabildiği için memnun görünen Çağlayangilin Bölükbaşıdan ricası ise şu idi:

"— Bu iş bitmemiştir. Yolda yürürken tartışmak zararlı oluyor.."

CKMP adına konuşan İsmail Hakkı Yılanlıoğlu, dış politikada milli istikamette revizyon isteği dışında pek birşey söylemedi. Dinlenmiyen -üstelik, iftar saatine rastlamıştı- konuşmasında tarihin lâbirentlerinde kayboldu gitti.

TİP adına kürsüye, Genel Başkan Mehmet Ali Aybar geldi. Konuşmasına Kıbrısın tarihinden giren Aybarın da dinlenilmiyeceği sanıldı. Fakat TİP lideri sözlerini ilgi çekici hale koymasını bildi. Kıbrıs meselesini ekonomik ve tarihî açıdan tahlil etti, Türkiyenin durumunu inceledi, güdülen dış politikanın yanlış olduğunu, emperyalistlerin yanında hareket etmenin memleketimizi bugüne getirdiğini belirtti ve ortaya kesin bir tez koydu: Kıbrıs üslerden temizlenmeli, milletlerarası garanti altında tarafsızlaştırılmalı ve her iki tarafı temsil eden federatif bir devlet kurulmalı, bu amaçla yapılacak görüşmelere İngiltere davet edilmemeli.

Sıra CHP'de

CHP adına kürsüye gelen Nihat Erim, konuşmasına:

"— Kıbrıslı soydaşlarımız emin olabilirler ki, bütün türk milleti onların kaderiyle ilgilidir" diye başladı.

Erim çok sâkin ve yumuşak bir üslûpla konuştu. Ama gerçekleri bu üslûp içinde, bir bir ortaya koymasını bildi. Meseleye, son kararı tahlille girdi: "Artık, Birleşmiş Milletlerin aldığı bir tavsiye kararı da dosyaya girmişti.."

Erim, CHP İktidarı zamanındaki Kıbrıs politikasını ve gelişmeleri de açıkladı. Kıbrıs olaylarının nasıl başladığını, Türkiyenin hangi tedbirleri aldığını ve iş müdahale safhasına gelince Amerikanın nasıl engel olduğunu anlattı. Konuşmanın bu kısmında Meclisin dikkati Erimin iki dudağına çevrilmişti: Acaba "Johnson'un Mektubu" açıklanacak mıydı? CHP sözcüsü bu ilk raund da mektubun tam metnini açıklamadı. Ama,

Nihat Erim
Favori

"— Bendeniz, bu safhada Amerikanın Türkiye ile temaslarında kullandığı ifadeleri şöyle hulâsa edeceğim" diyerek, herhalde orijinaline yakın olan cümleleri sıraladı.

Erim daha sonra, türk - amerikan münasebetlerinde bir dönüm noktası teşkil eden "Johnson'un Mektubu"nun açıklanması zamanının geldiğini, bunu Hükümetin yapmasının doğru olacağını hatırlattı. Bunu, resmen istedi. Demirel, Erim bunu söylerken kafasını öne eğdi.

Erim daha sonra, Çağlayangilin Taksimden bahsetmesinin hatalı olduğuna değinerek:

"— Çeşitli şekillerde konuşmak itibarı zedeler. Rusya ile konuşurken bağımsız ve federatif Kıbrıs, Amerika ile konuşurken iki taraflı Enosis!" dedi.

Bu söz Demirelin kıpkırmızı olmasına yetti. AP'liler ise, Erimin söylediklerini anlıyamadıklarından olacak, hiç bir tepki göstermediler.

AP'nin sükûtunun ikrardan gelip gelmediği, müzakereler ilerleyince belli olacaktı.

Erim, Birleşmiş Milletlerde alınan kararda AP Hükümetinin basiretsiz tutumunun da rol oynadığını söyledi. Hükümetin Kıbrıs tezinin açıklanmasını istedi.

CHP sözcüsü, konuşmasını şöyle bitirdi:

"— Bize 'Miskin Hükümet' dediler. Biz demiyeceğiz, hattâ yardım edeceğiz."

İktidar ile gölgesi

CHP'den sonra konuşmak için ısrar eden -herhalde AP yerine kendisi cevap vermek için olacak- YTP'nin sözcüsü Raif Aybar, Erimin söylediklerinin doğru olmadığını imaya çalıştı, Hükümetten, "Gizli Oturum" talep etmesini rica etti. Bu kadar uslu ve Hükümetten yana bir muhalefet konuşması, bugüne kadar herhalde pek yapılmamıştır.

Sıra İktidara gelmişti. Lâcivert elbise giymiş, saçlarını itina ile taramış olan Talât Asal, -talihsiz Menderesin avukatı- AP'lilerin şiddetli alkışları arasında kürsüye geldi. Elindeki yazılı metni okumağa başladığı sırada Hükümet sıralarından kendisine bir pusula gönderildi. Asalın elindeki metin, CHP sözcüsünün sert çakış yapması ihtimaline karşı hazırlanmıştı. Asal -talihsiz Menderes bu avukata düşmüştü- bunun üzerine metni bırakıp, irticalen, CHP'ye çatmaya başladı. Ancak Bozbeyli, kendisine, meseleyi iç politikaya karıştırmamasını ihtar edince, konuşması insicamını kaybetti. Neler söylemedi neler!.. Birleşmiş Milletlerde son kararın alınmasında esas suç CHP'nindi. Kıbrıs Meselesinde federasyon tezini savunmak, akla, Rusyadaki sistemi getiriyordu. Beşbuçuk haftalık bir İktidarı basiretsizlikle suçlamak olur muydu? Bu "beşbuçuk haftalık iktidar" sözü kahkahalarla karşılandı ve çok tuttu.

Konuşmasının yarısından fazlasını da Erimin şahsına çatmak için ayıran Asal, -zavallı Menderes- AP'liler tarafından bile "Başarısızdı" diye değerlendirildi. -Daha doğrusu, değersizlendirildi-. Büyük şanssızlığı, Aybar ve Erimin konuşmaların peşinden kürsüye çıkması oldu. Ama başarısızlığında kendi gayreti de rol oynadı. Hükümetten önüne pusula geldikçe insicamını kaybetti, insicamını kaybettikçe önüne yeni pusulalar geldi ve neticede "Merhum Başvekil'i mahkûm etmekte gösterdiği başarıyı bugünkü partisini mağlûp etmek için tekrarlayıverdi. Bir defa meseleleri hiç bilmiyordu ve dış politika hakkında en ufak fikri yoktu. Elindeki metin iflâs edince, o da AP'yi iflâs ettirdi.

Asal kürsüden inerken, Demirel başka tarafa bakıyordu.

Hükümet

Hayırlı alâmetler

Sanayi Bakanı Mehmet Turgut geçtiğimiz hafta Perşembe günü İstanbuldan Ankaraya hareket etmek üzereyken, telefonda kendisine, Cumhurbaşkanının genel müdürlerin değiştirilmesiyle ilgili kararnameleri imzaladığı bildirildiğinde, bir çocuk gibi sevinerek şöyle dedi:

"— Ben demedim mi, bunların hepsini yürüteceğim diye? İşte gördünüz, sonunda benim dediklerim oldu."

Mehmet Turgut sevinmekte haklıydı. Çünkü, iki gün önce kararnamelerin âkıbeti hakkında Çankayadan alınan haberler hiç de iyi değildi. Gürselin imzasını almakla görevlendirilen Nâsır Zeytinoğlu, aradan günler geçtiği halde bir sonuç elde edememiş, Hükümet yetkililerine bekledikleri müjdeyi vermekte gecikmişti. Demirel ve "İç Kabine"yi teşkil eden Bakanlar telâşa kapılmışlar, hattâ kararnamelerin onaylanmasından ümitlerini kesmeğe bile başlamışlardı. Ancak, tabii senatörlerden bazılarının kendisini ziyaretinde "Bana gelen her şeyi imzalamam!" diyen ve böylece ilerici güçlerin sempatisini kazanan Gürselin, bu görüşme sırasında tabii senatörlere söylediği şu sözler ise bilinmiyordu: "Süleyman iyi çocuktur. Her gelişinde elimi öpüyor, ne istersem onu da yapıyor."

Gürselin, "Bana gelen her şeyi imzalamam" yolundaki sözleri gazetelerde yer aldıktan sonra, Hükümet yetkilileri kara kara düşünmeğe başladılar. Bu işe en çok canı sıkılanlar ise, Demirel ile Turgut oldu. Zira, kararnamelerin imzalanmaması halinde Demirel, bir Hükümet Başkanı olarak prestijini, Mehmet Turgut ise haysiyetini ayaklar altına almış -bu kaçıncı?- olacaktı. Hükümet kurulurken, Enerji Bakanı yapılmazsa kabineye girmeyeceğini, bunu bir haysiyet meselesi yaptığını ilân eden, fakat aradan iki gün geçtikten sonra Sanayi Bakanlığı koltuğuna yerleşen Turgut için kararnamelerin imzalanmaması, ikinci ağır mağlûbiyet demekti. IV Koalisyon zamanında Enerji Bakanı iken, Bakanlığına bağlı, devletin öz kaynaklarını sorumlulukları altında tutan genel müdürleri, hiçbir makul gerekçeye lüzum görmeden azletmek istemiş, ancak, hazırladığı kararnameler koalisyon ortağı diğer partilerin bazı Bakanlarınca imzalanmayınca sipsivri ortada kalmıştı. İşte bu yüzdendir ki Turgut, Enerji Bakanı olmayı bir haysiyet meselesi yapmış, fakat her meselede öne sürdüğü haysiyetini bir kere daha çiğnetmekte hiç bir sakınca görmemiştir.

Çankayanın azizliği

Gürsel, tabii senatörlerin ziyaretinden iki gün sonra, Zeytinoğlunun yeniden huzura çıkardığı azil kararnamelerini imzalamakta tereddüt göstermedi. Böylece, halkoyunun üzerinde titizlikle durduğu bir meselede Cumhurbaşkanlığının onay yetkisi müsbet kullanılmış oluyordu.

Zeytinoğlu, imzalanan kararnameleri, bir jet süratiyle Başbakanlığa gönderdi ve sonucu merakla bekleyen Demirele müjdeyi vermekte gecikmedi. Haber, kısa zamanda Bakanlara duyuruldu. Bu arada, bir toplantı vesilesiyle İstanbulda bulunan Mehmet Turguta da bildirildi. Turgut, hemen o akşam, bir kahraman edasıyla Ankaraya döndü ve bu işte emeği geçenleri -herhalde haysiyetini bir parça olsun kurtardıkları için- ayrı ayrı tebrik etti.

Bundan sonra sıra, haberin basına duyurulmasına gelmişti. Zira gazeteciler, bir gün önce, Cumhurbaşkanının kararnameleri imzalamıyacağını yazmışlar ve böyle kritik bir zamanda Hükümet yetkililerinin içine kurt düşürmüşlerdi. Bu bakımdan, haberin hemen gazetecilere ulaştırılması, bu konuda bir önceki haberlerin yalanlanması gerekiyordu. Bu işi Devlet Bakanı Cihat Bilgehan üzerine aldı ve Mecliste karşılaştığı gazetecilere, kararnamelerin onaydan çıkıp Başbakanlığa geldiğini iftiharla açıkladı.

Eski Genel Müdür Yalabık ve yeni Genel Müdür Yavaşça
Turgut istedi, böyle oldu

Enerji Bakanı İbrahim Derinerin bu sırada gösterdiği gayret ise ilgi çekicidir. Görevi sadece "İç Kabine"nin arzusuna uygun olarak kararname hazırlamak olduğu ortaya çıkan Deriner, kendine yakın bildiği gazetecileri telefonla arayarak, iki ay önce haklarındaki kanaatinin müspet olduğunu söylediği, Bakanlığına bağlı iki genel müdürün -Türkiye Petrolleri A.O. Genel Müdürü İhsan Topaloğlu ile Etibank Genel Müdürü Tahsin Yalabık- değiştirildiğini, yerlerine de Turgut Gülezle Suphi Yavaşçanın getirildi-

Temeldeki Sebepler

Metin TOKER

Bütün bir millet Kıbrıs Meselesiyle meşgulken A.P.'nin baştan itibaren boy hedefi bildiği Genel Müdürlerin defterlerini dürüverme, ilk bakışta pek maharetli bir manevradır. Allah rahmet eylesin, Menderes de böyle manevralarda pek mahirdi. D.P.'nin şiddet tedbirleri, haksız tasarrufları hep aynı şekilde, gözle kaş arasında çıkarılmıştır.

İlk bakışta sanılan başka bir husus, bu davranışların hissî veya anî davranışlar olduğudur. Gerçek bu değildir. D.P. her şeyi bir belirli hedefe varmak için yapmıştır ve onun her adımının altında bir temel sebep bulunmuştur. Şimdi, değiştirilen Genel Müdürlerin de bir Mehmet Turgutun kaprisine feda edildiğini zannetmek Başbakan Demirelin işine gelse de gerçeği pek basite irca etmektir. A.P.'nin altında bulunduğu ipotekler, onu başka türlü hareketten alakoyacak kadar güçlüdür. Kaderini bu ipoteklerin altına girmekle çizmiş olan İkinci Demirkırat mukadder âkibetine dolu dizgin gitmektedir ve onu yolundan döndürmek hiç kimse için kolay olmayacaktır.

Tâ ki, üzerinde bulunulan yolu görmeyen eski D.P. Grupunun aksine, A.P. Grupu bunu görebilsin.

Önce, bir hayali zihinlerden kesinlikle silmek lâzımdır. Cumhurbaşkanı denge unsuru olacak, Cumhurbaşkanı Hükümete karşı vaziyet alacak, Cumhurbaşkanı istediğini imzalayacak, istediğini imzalamayacak.. Bizim Anayasa sistemimiz içinde buna imkân yoktur. Sayın Gürsel gerçi kendini böyle görmekten, kendini böyle göstermekten hoşlanmaktadır ama metinler ortadadır. Sayın Gürselin memlekette, hukukî durumunun üstünde, böyle bir kuvveti kendisine verecek şahsî imkânlarının da mevcut bulunmadığını herkes bilmektedir. Nitekim Cumhurbaşkanı, Anayasanın ruhunun emrettiği şekilde, Hükümetin sunduğu kararları imzalamıştır. Belki bunları, tekrar görüşülmesi için Hükümete geri gönderebilirdi ve Hükümet gibi düşünmüyorsa bu onu, vicdanen tatmin edebilirdi. Fakat Hükümet ısrar ettiği takdirde Cumhurbaşkanının bir kararnameyi imzalamayı reddetmesi bizim Anayasamız içinde düşünülemez. O takdirde bir Cumhurbaşkanına düşen, sadece istifadır.

Hükümet, Cumhurbaşkanı böyle davrandığı takdirde, elbette ki kararında ısrar edecektir. Bir defa bu, Başbakan Demirelin giriştiği bir kuvvet denemesidir. Umumî efkârın en tuttuğu, değiştirilemez sandığı Genel Müdürleri bir çırpıda yerlerinden alıvermek, A.P. içindeki hakim zihniyete göre devlet mekanizmasının bütün sivri başlarını muma çevirecek ve onları İktidarın itaatli âletleri haline getirecektir. Evdeki evlâdü ayal, daha önce de çok vicdanı bu memlekette susturmuştur.

Değiştirilen Genel Müdürler gerçi hep, aynı sepet içinde mütalea edilmektedirler. Ama bunlar, iki kategoridir. Türkiye Petrollerinin ve Etibankın Genel Müdürlerinin değiştirilmesi, Türkiyenin petrol ve maden politikasında yeni bir yönün tutulacağının işaretidir. Bu yönü, A.P. seçimlerde ipotek altına sokmuştur. Ödenen, o faturadır. Fakat A.P. İktidarı 1966 Türkiyesinde petrolümüz ve madenlerimiz üzerindeki tasarrufun Genel Müdürler üzerindeki tasarruf kadar kolay olmadığını görüp anlamakta gecikmeyecektir.

Sümerbank, Azot Sanayii, Selülöz Sanayii gibi devlet teşekküllerinin başındakileri oralardan alıvermek bu teşekkülleri D.P.'nin kullandığı gibi kullanmanın ilk adımıdır. Artık bundan sonra, A.P.'nin zihniyetine göre, başında bulunduğu müesseseyi A.P.'den gelecek arzulara açmamaya hangi Genel Müdür cesaret edebilecektir ki?. Bu da, seçimlerde A.P. Teşkilâtına yapılan vaadlerin yerine getirilmesidir. Tabiî buralarda Vatan Cephesi Ocaklarının açılması hemen yarının tasavvurları arasında yoktur ama, böylece bir takım "devlet çiftlikleri"nin kurulabileceği ve buralardan partizanların faydalanabilecekleri ümidi şu anda çok kimsenin ağzının suyunu akıtmaktadır. Unutulmaz Mithat Dülgenin, daha milletvekili olarak yemin etmeden, A.P.'nin iktidarı aldığı belli olur olmaz, bir zamanlar şahsî malı gibi idare ettiği bankaya telefon edip bir dostuna kredi almaya kalkıştığı ve red cevabı aldığı unutulmamıştır. A.P. içindeki Mithat Dülgeler, denizdeki kumdan ya bir kaç tane fazla, ya bir kaç tane azdır. Bütün bir partizan takımı, güzel günlerin tekrar geri geldiği inancı içinde, gözlerini Devlet İktisadî Teşekküllerine dikmişlerdir. Tasfiye, bu kapının açılmasıdır. Şimdi bütün Genel Müdürler, zaten başlamış olan baskının bir kat daha artmasını beklemelidirler.

Demirel Ekibi bir noktada yanılmaktadır. Demirel Ekibi zannetmektedir ki bu temel sebepleri hiç kimse görmemekte, bilmemekte, farketmemektedir. Demirel Ekibi sanmaktadır ki bütün bu niyetlerini sızıltısız ve dırıltısız gerçekleştirecek, katiyen mesele çıkmayacak, rahatsız edilmeyecektir. "Canım, n'olurmuş bir kaç Genel Müdür değişirse? Daha ne kadar Genel Müdür var?" sözü bu zihniyetin açık ifadesidir.

Ah, böylesine yakın bir geçmişten de mi ibret almak imkânı yoktur? Zira bu yolun, bir iktidara en ziyade rahatsızlık veren yol olduğu ve rahatsız olan iktidarın kendiliğinden "anlayış göstermeyenler"i en sonda zorla anlayışa mecbur etmeye kalkıştığı, bunun da âkibeti kaçınılmaz hale getirdiği o kadar kısa bir süre önce bu memlekette denenmiştir ki?

gini bildirdi.

Mehmet Turgutun, haberi öğrendiğinde garkolduğu sevinci haklı çıkaracak sebeplerden biri de, şimdi başında bulunduğu Bakanlığa bağlı bazı genel müdürlerin değiştirilmesiyle ilgili kararnamelerin de aynı zamanda onaylanmasıydı. Zira Turgut, sadece, Enerji Bakanlığına bağlı genel müdürlerin değiştirilmesi için diretmekle kalmamış, Sümerbank, Azot Sanayii, Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları -SEKA- Genel Müdürlerinin de azledilmesi ve yerlerine kendi arzularını kabul edebilecek ve bir partili kadar aktif çalışabilecek AP eğilimli kimseleri getirmek için alelâcele kararname hazırlayıvermiştir. Bu kararnamelerle Sümerbank Genel Müdürü Rahmi Tunçağılın yerine Şevket Tavaslıgil, Azot Sanayii Genel Müdürü Turgut Alpagutun yerine Dündar Kalabalık, SEKA Genel Müdürü Cemal Köstemin yerine de Aziz Gümüş getirilmişlerdir.

Görünen köy

Bu partizanca nakil ve tayinlerin mahiyeti, muhalefet partilerince büyük bir titizlikle incelenmektedir. Nitekim, geride bıraktığımız haftanın sonunda Cumartesi günü toplanan CHP Grup Yönetim Kurulu, konuyu etraflı bir şekilde görüşmüş ve Mecliste bir Genel Görüşme açılması için Meclis Başkanlığına başvurulmasını kararlaştırmıştır. Bu arada, tayin ve nakillerin ardında yatan gerçek niyetleri araştırmak ve gerekli bilgileri toplamak için Grup üyelerinden kurulu bir komisyonu görevlendirmeğe karar vermiştir.

Görüldüğü gibi, ana muhalefet partisi CHP, halkoyunun ve aydınların üzerinde büyük bir titizlik gösterdiği bir meselede, vakit kaybetmeden harekete geçmiştir. Genel Görüşme isteği kabul edildiği takdirde. Bütçe ve Kıbrıstan sonra AP'nin, üçüncü darbeyi partizanca tâyinler konusunda yiyeceği, ipliğinin pazara tam döküleceği anlaşılmaktadır.

Yalnız, ortada bir mesele vardır: Hükümet, halkoyunun ve aydın çevrelerin dikkatli nazarlarına rağmen, istediği herşeyi yapmakta kararlı görünmektedir. Bunun ilk örneği, genel müdürlerin azli ve yerlerine yapılan partizanca tâyinlerle ortaya çıkmıştır. Uyanık çevrelerin ümitlerini Gürsele bağlamalarının bir fayda sağlamadığı da bu vesileyle anlaşılmıştır. Bu, ufukta tehlike işaretlerinin belirmeğe başladığını göstermektedir. Zira, genel müdürlerin tâyini ve nakli meselesi, AP Hükümetinin ilk etapta aşmayı arzuladığı bir konuydu. Bunların arkasından, valiler arasında geniş ölçüde bir tâyin ve nakil işleminin başlaması, Orduda komutanlar arasında değişiklik yoluna gidilmesi kimseyi şaşırtmayacaktır.

Nitekim haftanın başında birgün, AP İzmir milletvekili Şinası Osma, Meclis koridorlarında, Milliyet Gazetesi ile Haber Ajansı muhabirlerinin de hazır bulunduğu bir sohbet sırasında, bu derginin bir mensubunun:

"— Genel müdürleri değiştirdiniz. Arkadan valiler, sonra da komutanlar mı değiştirilecek?" şeklindeki sorusuna:

"— Bunda anormal bir taraf var mı? Oy ile işbaşına gelen bir hükümet, istediği icraatı yapar. Valileri de değiştirir, komutanları da..." diye cevap vermiştir.

Görüldüğü gibi, Hükümetin izleyeceği politika, Şinasi Osmanın cevabında ifadesini bulmaktadır. Görevlerini memleket menfaatlerinin gerektirdiği şekilde yapmaktan başka bir özürleri bulunmayan genel müdürlerin azledilmesinden sonra önümüzdeki günlerde cereyan edecek olaylar, Hükümetin gerçek yüzünü bütün çıplaklığıyla ortaya koyacaktır. Şimdi topun ağzında bulunan genel müdürler, Petrol Ofisi Genel Müdürü Kenan Onat ile Ziraat Bankası Genel Müdürü Âkil Kitapçıdır.

İhsan Topaloğlu
Partizanlığın kurbanı

Komutanlar

Bir düğün akşamında..

Geçen hafta içinde Ankarada yapılan bir düğün, çok kimseye, Ordunun Büyük Komutanlarını bir arada görmek fırsatını verdi. Güzel gelin ile yakışıklı damadın bu yüzden, hiç olmazsa siyasilerce, birinci değil, ikinci ilgi merkezi yapıldıklarını söylemek bile hata değildir. Bütün gözler İnönü ve Demirele, bir de komutanlara dikilmişti.

Evlenenler Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral İrfan Tanselin oğluyla Millî Savunma Bakanlığı Müsteşarı Korgeneral Kemal Atalayın kızıydı. (Bk. TÜLİDEN HABERLER). Demirel Tansel tarafının şahidi oldu. İnönü Atalay ailesinin şahidiydi. Nikâh esnasında Tansel Demirelin, Atalay İnönünün hemen arkasında yer aldılar.

Salon bilhassa havacı ve karacı generallerle doluydu. Salona girilince sol taraftaki yuvarlak bir masa şeref misafirlerine ayrılmıştı. İlk gelenler Genel Kurmay Başkanıyla eşi ve Millî Savunma Bakanıyla eşi oldular. İnönü daha sonra geldi ve ikisinin arasına oturdu. Sağında Topaloğlu, solunda Sunay vardı. İkisiyle de rahat, samimi görüştü. Sunayla sohbeti, ötekiler gittikten sonra da devam etti. Demireller geldiklerinde yanyana oturdular. Demirel Sunayın sağına geçti. Bayan Gürsel ise Bayan İnönünün yanına oturtuldu.

Bu masaya, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Necdet Uran çok kısa bir süre oturdu ve biraz Genel Kurmay Başkanıyla, biraz İnönüyle konuştu, hemen kalktı. Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Cemal Tural da düğündeydi, fakat o, salonun hep öbür tarafında ayakta kaldı ve Tanselin şeref masasına hiç yaklaşmadı. Daha ziyade yüksek rütbeli kara subaylarıyla beraberdi Demirelle en ufak teması olmadı Düğünde hiç bir Tabiî Senatör yok

Şüpheden böyle kurtulamazlar!

Eğer Demirel Ekibi, bir mesele çıkardıklarında eski meselenin hemen, unutulup kapanacağını sanıyorsa hata ediyor demektir. Kendilerinden evvel bir başkası daha, beşer hafızasının nisyanla mâlûl bulunduğu tezine bel bağlayarak bir çok ayak oyunu yapmış, bir anı geçiştirmekte büyük meharet göstermiş, böyle dereler aşmış, fakat çayda boğulup kalmıştır. Ne Kıbrıs Dâvası Genel Müdürler Meselesini, ne Genel Müdürler Meselesi Cemal Turalın Mektubu Hadisesini unutturacaktır.

Kara Kuvvetleri Komutanı orgeneralin Milli Savunma Bakanı eski polis müdürüne yazdığı bir mektubun basına verilip orada istismar konusu yaptırılmasının üzerinden haftalar geçmiş bulunuyor. Bu mektup, iki eski askerin, Gürselle İnönünün görüşüne göre Cemal Turala bir ayak oyunu intibaını uyandırmaktadır. Mektubu alan gazetedeki kullanılış tarzı ise, Demirelin AP içindeki rakibi Bilgiç aleyhinde tefsir edilsin diye sızdırıldığını göstermektedir.

Gizli olması gereken bu mektubu Demirelin Gazetecisine kim vermiştir? Mektup, nihayet üç kişi arasında -Tural, Topaloğlu, Demirel- bir özel yazışma mıdır? Yoksa, Kara Kuvetlerinin Bakanlığa resmî yazısı mıdır? Mektubun tam metni nedir?

Bunlar aydınlanmadan meselenin kapanacağını sanmak, bir şüphenin Demirel ve Topaloğlunun üstünde hep kalmasını göze almakla kabildir. Hani, tahkikat yapılıyordu. Nedir, bu tahkikatın neticesi? Kim vermiş mektubu, istismar edilsin diye basına?.

Ya, altından çapanoğlu çıkacağı için tahkikat uyutulmaktadır. Ya, bunu dahi tesbit etmek kudretinden mahrum bir iktidar Türkiyede hükümet etmektedir. Bu iki şıkkın ikisi de, millete ve onun müesseselerine güven vermekten uzaktır.

Vâ mı bunun başka izahı, sayın Bay Demirel?

Ahmet Topaloğlu — Süleyman Demirel
Bir suçlu var ama..

tu.

İrfan Tansel de, bilhassa Demirelle Topaloğlu gittikten sonra şeref masasında yer açıldıysa da gelip Sunay ve İnönüyle oturmadı. Tabii düğün sahibiydi ama, bir ara yaklaşıp, arkada duracak vakti buldu.

Büyük Komutanların birbirleriyle ve İktidar ve Muhalefetle münasebetlerini dikkatle inceleyenler siyasilerle gazetecilerden ibaret kalmadı. Bilhassa genç karacı ve havacı generallerle kurmaylar da bu "meraklılar"ın arasındaydılar.

Onların da müşahede ettikleri, havanın, meselâ bir yıl evvelki sıcak havanın eşi olmadığıydı.

A. P.

AP'linin AP'ye ettiği

Şu günlerde ortaya çıkan bir mesele, AP İktidarını, en az Kıbrıs meselesi kadar endişelendirmektedir. Bu mesele, AP'li bir milletvekilinin hazırladığı bir kanun teklifine, Hükümetin ve AP Grupunun Hükümeti destekleyen kanadının gösterdiği tepkiden doğmuştur. Teklif, seçimlerden önce AP'lilerin ve özellikle Demirelin, iktidara geldikleri takdirde kaldırılacağını vaadettikleri, fakat seçimler kazanıldıktan sonra, zengin iş çevrelerinin baskısıyla hasıraltı edilmeğe çalışılan Tasarruf Bonolarıyla ilgilidir. Tasarruf bonolarının, ancak ait olduğu kimsenin elinde bir değer taşıyabilmesi, ucuz fiyatla tasarruf bonosu toplayarak ticaret yapanların biriktirdikleri bonoların hazineye devredilmesi öngörülmektedir. Teklif sahibi ise, AP Grupunda kendine çok sayıda taraftar toplayabilen Reşat Özardadır.

Teklif, AP Grupunu ikiye ayırmıştır. Teklifin benimsenmemesi görüşünü savunanlar, teklifin öngördüğü hususların Hükümetin malî politikasına aykırı olduğunu öne süren milletvekilleridir. Bunlar, AP'nin iktidara gelebilmesi için seçim sırasında her türlü desteği esirgemeyen zengin iş çevrelerini gücendirmek istemeyenlerdir. Zira, piyasada çok düşük fiyatla satın alınan tasarruf bonoları, zengin iş çevrelerinde birikmektedir. Bu çevreler, değil biriken tasarruf bonolarının hazineye devredilmesine, tasarruf bonosu sisteminin kaldırılmasına bile karşıdırlar. Üstelik, AP iktidara geldikten sonra, ellerindeki stoku genişletebilmek amacıyla, tasarruf bonosu piyasasını yükseltmişlerdir. Bugün 100 liralık tasarruf bonosu, vâdesine göre, 30 ile 50

Yılbaşı Hediyesi

Jale CANDAN

Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, "İki - üç genel müdürün değiştirilmesi hadise mi olur" demiş. Eğer bugünkü İktidar, seçim kampanyası sırasında bu umum müdürlerin değiştirilmesini politik bir koz olarak kullanmamış olsaydı, eğer bu umum müdürlerden meselâ bir tanesi, tamamiyle kendi yetkisi içinde, yaptığı pratik işler ve sağladığı başarılarla millî petrol dâvamızın âdeta bir öncüsü sıfatını kazanmamış bulunsaydı, açık politik maksatlar bu işlemde rol oynar hissini uyandırmasaydı, yeni İktidarla beraber hortlıyan "partizanlık"ın inatla işbaşına getirilmek istenmesinin ve, bir baskı olarak, memurlar üzerinde kullanılmasının açık bir delili olmasaydı, o zaman sayın Gürsele hak vermemek elbette ki imkânsız olurdu. İktidarların memur nakil ve tâyinlerinde, daha iyi çalışabilmek için, bazı tasarruflarda bulunmaları çok tabiidir. Ama ne yazık ki son tâyinler, kamuoyunda bu hissi uyandırmamış ve yalnızca huzursuzluk yaratmakla kalmamış, İktidarın "ben sana yapacağımı bilirim" tehdidini yerine getirdiği inancının, yaygın bir şekilde, tutunmasına yol açmıştır. Ama bu tehdit kime ve neye karşı yerine getirilmiştir?

İşbaşına geldiği kısa süre içinde meselâ petrol üretimini 300 bin tondan 700 bin tona yükselten, ham petrol ithalâtının tahdidi ve yerli üretimin satışına öncelik tanınması için teşebbüse geçen ve Danıştaydan karar alarak bunda başarı kazanan, bu karardan sonra yabancı petrol şirketlerini yurdumuzda, nihayet, üretim yapmaya zorlayan, daha önce on yılda yaptıkları üretimin tutarını bir yıl içinde yapmalarını sağlayan, ham petrolün, dar imkânlar içinde ekonomik kalkınmasını yapmağa çalışan ve bunun için dış yardım gören Türkiyeye dünya rekabet fiyatlarına göre, çok yüksek fiyatla satıldığını tespit ederek bu fiyatlarda yüzde 25 - 30 indirimin mümkün olduğunu açıklayan, yüzde 10 indirimi bu sayede gerçekleştiren, kartel dışındaki bir amerikan firmasıyla yüzde 28 indirimli bir özel anlaşma yaparak yüzde 30 indirimin pek âlâ mümkün olabileceğini ispat ve bunun memleketimize 150 milyon lira kazandıracağını ilân eden, Batmanla İskenderun arasına, yabancı şirketlere muhtaç olmaksızın, boru döşeyerek memlekete 30 milyon liralık döviz sağlayan ve bütün bunları başardığı için yabancı petrol şirketlerini karşısına alan böyle bir tutuma karşı!..

Görülüyor ki bu, taşıdığı anlam itibariyle ve kamuoyunda açtığı yaralarla basit bir memur nakli tasarrufundan çok ötede bir işlemdir. Hattâ, partizanlığın da ötesine geçmekte, memleket menfaatlerini korumak için, memur zihniyetinin ilerisinde bir teşebbüs cesareti gösteren kimselerin cesaretini kırıcı bir nitelik taşımaktadır.

10 Ekim 1965 günü Türkiye seçimlerine "bedava benzin" kartı ile katıldığı iddia edilen yabancı petrol şirketleri şimdi kimbilir nasıl seviniyorlardır!..

lira arasında alıcı bulmaktadır.

Bir parmak bal

Teklifin benimsenmesi, zengin iş çevrelerine tâvizin hiçbir çeşidini esirgemeyen Demireli hayli güç durumda bırakacaktır. Bunun içindir ki teklif önce Grup Yönetim Kurulunda görüşülmüş ve Hükümetin bu konudaki görüşü alınmak üzere Maliye Bakanlığına gönderilmiştir. İşin ilgi çekici tarafı şudur ki, teklifin hazırlanıp milletvekilleri arasında tartışma konusu olmağa başlamasından sonra ilk tepki, iş adamlarının Meclisteki temsilcilerinden olan Ahmet Dallıdan geldi. Dallı geçtiğimiz hafta içinde birgün Mecliste, Başbakanın odasında Demirelle yaptığı bir görüşmede, teklifin kabul edilmemesi gerektiğini bildirdi ve Başbakandan, bu konuda tedbir almasını istedi.

İkinci tepki, Odalar Birliğinden geldi. Özel sektörün Türkiyedeki başlıca temsilcisi Odalar Birliği Başkanı Sırrı Enver Batur, geçtiğimiz haftanın başında birgün, bir heyetle birlikte Demireli makamında ziyaret ederek, Birliğin çeşitli konulardaki görüşünü bildirdi ve bu arada hazırlanan teklif hakkında Başbakandan bilgi aldı. Demirel, teklifin kabul edilmeyeceğine dair teminat verince, Batur rahatladı ve özel sektör için herşeye değer bu müjdeyi zengin iş çevrelerine duyurmak üzere acele İstanbula gitti.

Ancak, Demirelin teminatına rağmen, üzerinde durulması gereken husus şudur: Özarda, bazı AP'lilerden söz aldıktan sonra teklifini hazırlamıştır. Teklif, Hükümetin kurulması sırasında Demirele muhalefet eden Bilgiç Grupunca da desteklenmektedir. Bilgiççiler, Özarda ve taraftarları şimdi, Maliye Bakanlığının teklif hakkındaki görüşünü beklemektedirler. Bu görüşün menfi olacağını bildikleri halde, teklif üzerinde çalışmalara devam etmekte, bunun için de geniş ölçüde kulis faaliyetine başlamış bulunmaktadırlar. Hükümete karşı muhalefet bayrağını açan ve AP'nin Demirelin elinde bir Tüccar Klübü haline girmesini haklı endişeyle takip eden bu grupun Demireli hayli terleteceği, sonunda da taviz kopartacağı bazı AP'lilerce söylenmektedir. Nitekim, teklif sahibi Özarda:

"— Maliye Bakanlığı teklifi uygun görmese bile, teklifi Meclis Başkanlığına vereceğim ve savunacağım" demektedir.

İhsan Gürsan
Başı dertte

XI

Bir gelişin gidişini seyrediyorum — Zorlunun harp plânları ve batılı müttefiklerimizin telâşı — Zırhlı birliklerimiz Irak hududuna giderken rus birlikleri bizim hududumuza geliyor — Bayar ile Menderese neler anlatmışlardı? — D.P. İktidarı askercilik oynuyor ve İsmet Paşa harekete geçiyor — Anayasanın müeyyidesi hakkında

Irak İhtilâlinden, bizimkilerin korkusu büyük oldu. Benim hava alanında gördüğüm Adnan Menderesin yüzünün bembeyaz olması, sadece ölenlere sevgisinin ve dostluğunun neticesi değildi. Sonradan bir yakını anlattı, bu hadise Başbakana her şeyin nasıl pamuk ipliğine bağlı bulunduğunu ve ecele çare olmadığını hatırlatmış.

Bizimkiler, bir defa, Bağdattaki rejimin böylesine çabuk devrilebileceğini hatırlarından geçirmiyorlardı. Nuri Sait Paşanın, bilhassa Menderes üzerinde büyüleyici bir tesiri vardı. Onu, bir sistemin ideal idarecisi sayıyordu. Nuri Sait Paşa Irak içinde kendisine karşı bir darbe teşebbüsünün her zaman olacağını hesaplarından uzak tutmayan bir adamdı. Fakat kanaatince, kurduğu rejim bir gece içinde yuvarlanıp gidecek değildi. Nuri Sait Paşa, hareketi gelişmeden bastıracak kuvvete sahip bulunduğunu sanıyordu. Hareket geliştiği takdirde ise, dışardaki müttefikleri yardımına koşacaklar ve onu mutlaka kurtaracaklardı. Zira Irakta rejim, ıraklıların saadetinden çok fazla bazı dış menfaatler için çalışıyordu ve bu menfaat birliği Bağdat saraylarının sâkinleri için bir garanti yerine geçiyordu.

Zaten ,bize o sırada akseden, Bağdatta hareketi yapanların her şeyi bir gecede bitirmeleri, zavallı Kral Faysal ile akıl hocası Abdülillahı ve Nuri Sait Paşayı hemen öldürüvermeleri bu hesapları bildiklerindendi. Güneş Bağdadın üzerine doğarken Iraka hâkim oldukları takdirde, ölmüş Nuri Sait Paşanın batılı müttefiklerinin, kendileriyle anlaşmayı tercih edeceklerinden emindiler.

Nitekim bu plânlarında yanılmadılar. İhtilâlden sonra Iraka müdahale etmek fikri sadece bizim Fatin Rüştü Zorlunun aklından geçti. Buna, evvelâ Bağdat Paktının iki doğulu ortağı, Pakistan ile İran itiraz ettiler. Sonra, Amerika kesinlikle karşı çıktı. Halbuki bu sırada Amerikanın kendisi Lübnana müdahale ediyordu ve bir kaç gün sonra da İngiltere, Kral Hüseyini talihsiz yeğeni Faysalın âkibetinden korumak için Ürdüne asker indirecekti. Bu hadiseler de Bağdatlı ihtilâlcilerin budala olmadıklarını bir defa daha ispat etti. Eğer Nuri Sait Paşa rejiminin başları hayatta bırakılsalardı Amerika ve İngiltere orada da muhtemelen bir kuvvet denemesine girişeceklerdi. Orta Doğuda Mısır ile Suriye Sovyetler Birliğinin nüfuz bölgesine dahil sayılabilse de, her halde Ürdün, Lübnan ve o tarihte Irak daha ziyade Batılıların at oynattıkları sahalardı. Ama bir defa Kasım Bağdada hâkim olduktan sonra ruslar, ona karşı bir harekete karşı ne tepki göstereceklerdi, artık o mâlûm değildi. Amerikalılar Zorlunun önüne onun için kırmızı ışık çıkardılar.

Ben Pazartesi günü Bağdat Paktı heyetlerinin Yeşilköyden Ankaraya gelişlerini seyretmek fırsatını bulmuştum. İstanbula dönüş günüm Çarşambaydı. Heyetler de Çarşamba günü tekrar İstanbula gittiler ve ben onu da takip etmek imkânını buldum. Bu bana dört saatlik bir rötara mal olduysa da talihimden şikâyet etmedim. Esenboğadan, tam dört saat müddetle heyetlerin uçağından başka uçak uçurtmadılar ve buna sebep olarak da "hava muhalefeti"ni gösterdiler. İltimaslı uçağın kalkmasından bir kaç dakika sonra da hava muhalefeti nihayete erdi.

İktidar o sabah, şehirden Esenboğaya giden yolu bir baştan ötekine polis ve askerle tutmuştu. Şah, İskender Mirza -daha Eyüp Han onu Londraya yolcu etmemişti-, Bayar ve Menderes bu çok sıkı emniyet tedbirlerinin arasından geçerek hava alanına geldiler. Pazartesi günkü şaşkınlık havası dağılmıştı. Hazırlıklar

Bağdat Paktının lider takımı, o günlerde tam âlemdi. Bizden Bayar, Koraltan ve Menderes, Köprülü, ıraklılardan Faysal, Abdülillah ve Nuri Sait, Pakistanın Cumhurbaşkanı Mirza ve Başbakanı nerede bir toplantı olsa orada aynı zamanda cümbüş de yaparlar, hanendeler söyler, sazendeler çalar, köçekler oynardı. Liderlerin birbirlerine elense çektikleri, itiştikleri bile görülürdü. Aralarından bazıları cıvık sarhoş olurlar ve kadınlara sulanırlardı. Fakat bilhassa Irak ve Türkiyede protokolün muhteşem olmasına da çok dikkat edilirdi.

daha itinalı ve böyle şeylere önem veren Celâl Bayarı daha fazla memnun edecek haldeydi. Merasim kıtası, başında bandosu ve alay sancağı olduğu halde yerini almıştı. Devlet Başkanlarının üzerine çıkacakları platform kurulmuştu. Şahın geldiği gün olduğu gibi direklere iran bayrağı yerine Irak bayrağının çekilmesi tarzındaki lâubaliliklerden eser kalmamıştı. İntizam, tedbir, şatafat ve gösteriş tamdı. Bu, Bağdat Paktı için "normale avdet" mânasını taşıyordu.

"Normale avdet"in başka bir delili, hava alanını dolduran şık hanımlardı. O sıralarda moda, Çuval Modasıydı. Hava alanında kendi uçağımı beklerken bu modanın bütün inceliklerini tetkik etmek fırsatını buldum. Rüzgâr, Hava Yolları tarafından Devlet erkânının gezilerine tahsis edilmiş olup pistin kenarında duran Viscount uçağından gerilere doğru Paris parfümlerinin başdöndürücü kokusunu getiriyordu. Uçağın yanına Devlet Başkanlarını teşyie gelen kadınlı erkekli kalabalık dizilmişti. Bilhassa bizim hariciyecilerin hanımları pek faaldiler ve pek şıktılar. Şimdi, pek öyle hariciyeci hanımı kalmadı. Zorlu, etrafında bu çevreyi isteyen Menemencioğlu tipi Dışişleri Bakanlarından sonuncusudur. -Tabii, yenisi her an çıkabilir..-

Uçağın muteber yolcuları hareket saatinden pek az evvel meydana dahil oldular. Hazır bulunanların ilgisini en ziyade, Şahın güzel kızı çekti. Bilhassa hanımlar kendisini inceden inceye gözden geçirdiler. Kızı kabadan kabaya gözden geçiren, bir Refik Koraltan oldu. Prenses Şehnaz lâciverte yakın mavi renkte, beyaz benekli bir elbise giymişti. Şapkası, çantası ve çok uzun topuklu ayakkabıları ile elinde tuttuğu mantosu beyazdı. Begüm Mirza da dikkati topladı. Namık Gediğin ve Fevzi Uçanerin hanımları Prensesle Begüme birer buket takdim ettiler. Millî marşlardan ve iranlı uğurlayıcı erkeklerin Şahın elini öpmesinden sonra uçağa evvelâ İran, arkadan Pakistan, sonra da Türkiye devlet başkanları bindiler. Onları Menderes, Zorlu ve Koraltan takip ettiler.

Ne yalan söyleyeyim, gözlerim bu ekibin küçük Faysalını, ince Abdülillahını ve babacan Nuri Saidini aramadı değil.

Sec uçağı kalktı, gitti.

Devlet Başkanları İstanbulda bir kısa süre kaldılar. Boğaziçinde, meşhur Umur Yatı Gezintisini yaptılar. Sonra, memleketlerine döndüler. Fakat sanırım, yüreklerinde bir eziklikle.. Şimdi, o ekipten bir Şahın mevkiini muhafaza etmesi, onun akıllılığından çok bir yandan talihinin, ama diğer taraftan da İran için bir gayretin içinde olmasının neticesidir.

Meğer ben o gün Esenboğada bu merasimi seyrederken, başka bir hava hadisesi Adanalılara heyecanlı saatler yaşatıyormuş. Hemen hemen aynı saatlerde dünya kadar amerikan uçağı Adana göklerini doldurmuş. Bunlar mütemadiyen İncirli üssüne inip inip kalkıyormuş. Halk bir paniğe kapılmış. Bir yandan Irak Hadiseleri, diğer taraftan Lübnanda olup bitenler halkın endişelerinin haklı sebebini teşkil ediyordu. Valilik bakmış ki olacak gibi değil, bir tebliğ yayınlayarak durumu izah etmiş: Hiç bir şey yoktu, bir tedbir olarak amerikan askerleri kendi üslerine iniyorlardı.

O gün, Adanaya amerikalılar onbin asker indirdiler. Bir gün evvel de amerikan deniz piyadeleri, Beyrut plâjlarındaki halkın meraklı bakışları arasında Lübnana çıkmışlardı.

1958'ın yazında, Orta Doğuda asıl mesele Lübnandı. Lübnanda, bizimkilerin bir başka dostu, Camille Chamoun vardı. Tıpkı bizimkiler gibi Chamoun da kendisine "Sabık Cumhurbaşkanı" dedirtmek istemiyordu. Halbuki devresi bitmişti ve tekrar seçilmesine mevzuat müsait değildi. Chamoun, mevzuatı değiştirmek çabasındaydı. Buna memleketin başka kuvvetleri karşı çıkmışlar ve bir nevi içharp patlak vermişti. Ordu, Chamoun'un emrine girmemişti. Nâsır ise fırsattan faydalanmıştı ve Chamoun aleyhtarlığını bir nevi Nâsır taraftarlığına çevirmenin gayreti içindeydi. Durum bu iken, Chamoun Amerikadan askerî destek istemişti. Amerika da, kendi kıtalarını "barışı korumak için" Orta Doğuya göndermişti. Bağdatsız kalmış olan Bağdat Paktı Devlet Başkanları, daha Ankaradayken Amerikanın Lübnana müdahalesini desteklediklerini bildirdiler.

Şimdi, o günleri bir defa daha hatırlıyorum. Bir harp tehlikesi hudutlarımızın hemen ötesine gelmiş görünüyordu. Böyle bir kritik anda D.P. İktidarı o kadar kötü imtihan verdi ve ateşin üzerine benzinle gitti ki bizim batılı müttefiklerimiz Zorlunun politikasını alenen takbih etmek lüzumunu duydular. Bu, bizim için çok haysiyet kırıcı bir durum yarattı.

Zorlu, Irak hadiselerinin patlamasından hemen sonra İngilterenin meşhur Daily Mail gazetesine bir demeç verdi. Bu demecinde, Iraka, kral taraftarlarına yardım etmek üzere gönüllü gönderilmesi derpiş olunuyordu. Bu, göz göre göre kıvılcımı Türkiyeye sıçratmaktı. Halbuki Amerika ve İngilterenin bu çeşit bir niyetleri yoktu. Amerikanın Orta Doğuya müdahalesi âcil bir duruma karşı alınmış tedbirdi. Nitekim amerikalılar çok kısa bir süre içinde Lübnandan çekildiler, onların yerine Birleşmiş Milletler Kuvvetleri geldi. Onların nezaretinde dürüst bir seçim yapıldı. Lübnan Ordusunun Başkomutanı General Fuat Şahap Cumhurbaşkanı olarak Camille Chamoun'un yerini aldı, mesele kapandı. Batılılar Bağdatta Kasımı da çabucak tanıdılar. İngilizler ise Ürdünde Kral Hüseyinin tahtını korudular, fakat onun, Krallar Federasyonunun başı olarak Iraka, yeğeni Faysalın taraftarlarını tekrar işbaşına getirmek için yürümesine müsaade etmediler.

Haydi, bunlar hep araptı ve birbirleriyle aralarında meseleler vardı. Ya, bize ne oluyordu? Zorlunun politikası, tamamile hissî bir politikaydı.

İhtilâlin hemen akabinde. D.P. İktidarının Irak üzerine bir zırhlı birlik göndermek plânını yaptığını açıklamakta artık bir mahzur yoktur. Bu plân hem bizim Genel Kurmayımızın, hem de hadiseyi haber alan amerikalıların şiddetli itirazıyla karşılaştı. Zorlu, bunu bir giyindi intikamını, Umur Yatı gezintisinden sonra Florya Köşkünde yapılan Bağdat Paktı Devlet Başkanları toplantısında aldı. O toplantıda en sekter vaziyet Zorlununkiydi ve tebliğe bazı terimlerin konmasını Zorlu sağladı. Tebliğde Irak Hadiseleri "beynelmilel şekavet" olarak vasıflandırılıyor, "şahsî dostlar"a karşı sempati söyleniyor, hattâ Batılılar Iraka müdahaleye az örtülü şekilde dâvet ediliyordu. Zorlunun tutumu "Nuri bizim canımız - Feda olsun kanımız" tutumuydu.

Bu tebliğin garip bir kaderi oldu. Tebliğ Florya Köşkünden, sabaha karşı saat ikide çıktı. Metni sabahleyin, Hiltonda şube açmış

Bir gece yarısı, kendisi yatmaya hazırlanırken sokaktan İsmet Paşanın "Sahir! Sahir!" diye bağıran sesini duymak Sahir Kurutluoğlunu pek şaşırttı. Sanmış ki, artık kulağına gaipten sesler geliyor. İsmet Paşayla 1958 yazında Ankarada tatlı bekârlık günleri geçirdik. İki —— bekârıydık.

Nuri Sait Paşayı kurtarmak imkânı yoktu ama, bizimkiler Irak İhtilâlinden sonra, hiç olmazsa bu kıymetli arkadaşlarının intikamını alabilmek için Bağdada yürümeyi tasarladılar, hattâ bunu plânladılar. Eğer Amerika olmasaydı, belki de bu yüzden ruslarla çatışacaktık ve memleketin başı belâya girecekti.

olan hariciyeciler Anadolu Ajansına verdiler, Ajans da bunu yerli ve yabancı gazetecilere geçirdi. Yabancılar tebliği tam telgraf haline getiriyorlardı ki hariciyeciler bunun iptal edildiğini bildirdiler. Öğleden sonra Fatin Rüştü Zorlu bir basın toplantısı yapacaktı ve tebliğ orada açıklanacaktı. Hariciyeciler İstanbuldaki bu toplantıyı nerede tertiplediler, bilir misiniz? Hilton Otelinde. Her halde bu, bir Dışişleri Bakanının kendi memleketindeyken bir otelde tertiplediği ilk -ve son- toplantıdır.

Toplantıda daha da garip bir hadise cereyan etti: İptal edildiği bildirilen tebliğ, "tebliğ budur" diye aynen okundu. Zorlu Lâlezar salonunda basın toplantısını yaparken oteldeki turistler bu meraklı manzarayı eğlenceyle seyretmişler. Hele pek dar elbise giymiş güzel bir fransız kızı varmış, toplantıdakilerin gözleri Zorludan çok ona takılmış.

1958, D.P. İktidarının tam lâubalileştiği ve cıvıdığı yıllardan biridir.

Irak Hadiselerinin cereyan ettiği sırada, İsmet Paşa Heybeliadadaydı. Ben, haftanın ortasındaki Çarşamba günü Ankaradan döndüm ve kendisiyle görüştüm. Gördüklerimi ve duyduklarımı anlattım. İsmet Paşa, durumu endişeyle takip ediyordu ve bilhassa Fatin Rüştü Zorluya hiç itimadı yoktu. Onun, bir delilik yaparak memleketin başını derde sokmasından fena halde çekiniyordu. Sonradan gelişen hadiseler, bu tahminleri doğruladı.

İsmet Paşa, Irak Hadiselerinden bir kaç sene evvel, Meclisteki bir dış politika tartışmasında Menderesin zorlu Dışişleri Bakanına sergüzeştçi bir politika takip edenlerin bizzat kendi müttefiklerini tedirgin edeceklerini hatırlatmış ve İktidarı basirete dâvet etmişti. Şimdi, İsmet Paşanın görüşü, bizim böyle bir politikanın cezasını çekmekte olduğumuzdu. Sahiden de, o tarihte Amerika ve İngiltere Dışişleri Bakanları olan John Foster Dulles ile Selwyn Lloyd Orta Doğu meselelerini görüşmek üzere toplandıklarında "Türkiye gibi sinirli ve pervasız müttefikler"e sükûnet tavsiye etmek kararını aldılar. Bu karar tatbik olundu ve iki memleketin Ankaradaki temsilcileri bize kesinlikle, bir delilik yapmamıza mâni olacaklarını bildirdiler. Bu ihtar, Amerika ve İngiltere başkentlerinde de yapıldı. Zaten bundan dolayıdır ki bu ihtardan bir kaç gün sonra Zafer pek acıklı, küskün çocukların edasını taşıyan bir başyazı yayınlıyor, Amerikaya, bizim Iraka müdahale politikamızı takip etmediği için serzenişte bulunuyordu.

Amerikanın ihtarını, uzun boylu ve D.P.'ye çok dost Büyük Elçi Fletcher Warren yaptı. Warren, eşiyle birlikte, Irak Hadiselerinin patlak vermesinden az önce, tatilini geçirmek üzere memleketine gitmişti. Fakat bir gün -19 Temmuzda- alelacele Türkiyeye döndü. Washington'da bizzat Eisenhower ile konuşmuş ve talimatını ondan almıştı. Ankarada, o haftanın başında, aynı gün hem Menderes, hem Bayar ile görüştü. Amerikanın kesin talimatını tebliğ etti.

Bu sırada, işi bizzat ele almış olan Cumhurbaşkanı Celâl Bayar, sanki askerlikten pek anlarmış gibi komutanlarla, bu arada Genel Kurmay Başkanı Fevzi Mengüçle plân üzerinde görüşmeler yapıyor, talimat veriyordu. Güney Doğu hudutlarımıza zırhlı birlikler sevkedil-

mişti. Bunlara Hükümet Iraka girmek emrini vermeye hazırlanıyordu. Ordudan bütün izinler kaldırılmıştı. Güney Doğuya sevkedilen zırhlı birlik, Ankarada bulunan zırhlı birlikti. Allahtan, Amerikanın ihtarı bu sergüzeşt teşebbüsünü başlamadan sona erdirdi. Zira sonradan öğrenildi ki aynı anda rus birlikleri de Türkiye hududuna doğru ilerliyorlardı. Türkiye Iraka müdahale ettiği takdirde ruslar hem Iraka girmek için bir bahane ele geçirmiş olacaklardı, hem de Türkiyeyi pes ettirmiş olmanın zaferini kazanacaklardı.

Tabii, bu kadarla yetinirlerse..

İsmet Paşa, Irak Hadiselerinin yeni gelişmeleri üzerine çareyi, Meclisi toplantıya çağırmakta gördü. Adada bazı arkadaşlarıyla görüştü. Ankarayla telefon konuşması yaptı. Kararı şu oldu: Önce C.H.P. Meclis Grupu toplanacaktı. Orada İsmet Paşa arkadaşlarına, Meclisin toplantıya çağırılmasını teklif edecekti. Teklif kabul edildiği takdirde -ki, kabul edilmemesi diye bir ihtimal dahi mevcut değildi- Meclis Başkanlığına gerekli müracaat yapılacaktı.

İsmet Paşa Pazar günü, C.H.P.'nin Eyüpteki İlçe Kongresine gitti. Bu, bir konuşma yapmasının vesilesini teşkil etti. İsmet Paşa orada, milleti bir ve beraber olmaya dâvet etti. Hudutlarımızın hemen ötesinde ateş çıkmıştı. Türkiyenin idarecileri için görev, memleketi bu ateşin dışında tutmaktı. Bunun da çaresi, Meclisin vaziyete el koymasıydı.

Biz İsmet Paşayla birlikte 21 Temmuz Pazartesi günü, öğleden sonra kalkan bir uçakla Ankaraya gittik. Çok sayıda C.H.P. milletvekili hava alanındaydı. Zaten memlekette bütün gözler, böyle anlarda hep olduğu gibi, İsmet Paşaya çevrilmişti. İktidarda bulunmamasına rağmen Türkiyeyi bir sergüzeştten onun alakoyacağına dair hemen herkeste bir ümit vardı.

İsmet Paşa hava alanından doğruca Meclise gitti, orada çalıştı. Ertesi gün için Grup toplantıya çağırılmıştı. C.H.P. bu dâveti radyo vasıtasıyla yapmak istedi. Çok milletvekili tatildeydi. Bunlara haber, en iyi radyo vasıtasıyla ulaştırılabilecekti. Fakat Radyo, Basın - Yayın Bakanı eski C.H.P.'li Server Somuncuoğlunun emriyle bu anonsu yapmadı. Bunun üzerine C.H.P. ilânı parayla yaptırtmak istedi. Radyo, bunu da kabul etmedi. Halbuki bir gün sonra aynı radyo, D.P. Meclis Grupunun toplantıya çağırıldığını, hem de "D.P. Meclis Grupu Başkanlığından tebliğ edilmiştir" diye yayınlayacaktı. D.P. seçimlerde oy çokluğu alıp iktidara gelmemiş miydi? O halde, istediğini yapardı. Kaba ve iptidaî zihniyet, memleketin en önemli meselelerinde bile kendini gösteriyordu.

O sıralarda D.P.'nin başka bir ümidi vardı. Bana, İktidarın yüksek başlarına yakın bir kimsenin anlattığına göre, bir akl-ı evvel Bayar ve Menderes demiş ki:

"— Göreceksiniz, Gruplarını toplayamayacaklar ve kâfi imzayı bulamayacaklardır. Çünkü ben tesbit ettim, milletvekillerinden tam 106 tanesi şu anda yurt dışında bulunuyor!"

İki ahbap çavuşlar bu müjdeye tabii pel

Anayasanın müeyyidesinin ne olduğunu soran ve "Müeyyidesi yok ki.. Boş verelim" diyen Muzaffer Kurbanoğlu, ne yazık ki bu müeyyidenin ne olduğunu öğrenemedi. Arkadaşları Yassıadaya giderken o, İsviçrede, siyasî mültecilere verilen parayı alarak postu kurtardı. Ama, hiç olmazsa başkaları, Anayasaya boş verilip verilemeyeceğini gördüler.

Türkiye, zorlu politikasının sayesinde, müfrit Dulles için bile en sonda "fazla müfrit" bir müttefik oldu ve kendisi hizaya çağırıldı. Halbuki Amerikanın bu unutulmaz Dışişleri Bakanı Ankaraya geldiğinde başta Bayar, bütün Türkiye Devleti erkânı seferber oldu, ne şaklabanlıklar yaptı. Hatırlardadır, Dulles şerefine Kemal Aygün "komünist bombası" bile patlattı.

sevinmişler. Düşününüz, Muhalefet için ne fiyasko! Bu mesut haber, o tarihlerde Menderesin sözcüsü durumunda olan Yeni Sabahta yazıldı bile.. Yazıldı ama, bunun maalesef aslı yoktu. Gerçi bazı C.H.P. milletvekilleri de, D.P.'li meslekdaşları gibi Avrupadaydılar ve "araba sevdası"na tutulmuşlardı. Ancak bunların sayısı ne 106 idi, hattâ ne 56. Nitekim İsmet Paşayla Grup yöneticilerinin Pazartesi akşam üzeri Mecliste yaptıkları çalışmalarda 140 kadar milletvekilinin ertesi günkü Grupta hazır bulunacakları tesbit edildi.

Biz o yaz İsmet Paşayla, bir kaç defa yalnız Ankaraya geldik. Bu gelişlerimizde, bizim Ayten Sokaktaki evde kaldık. Bekâr hayatı, İsmet Paşa için hoş bir değişiklik oldu. İsmail Rüştü Aksallar biraz ilerimizde oturduklarından onlar, evi düzeltmeye kendi hizmetçi kadınlarını, kahvaltı vermeye de ahçılarını gönderiyorlardı. Biz yemeklerimizi bazen şu lokanta senin, bu lokanta benim, dışarda yiyorduk, bazen de, bilhassa akşamları ahbaplara gidip onlara misafir oluyorduk. İsmet Paşa bir kaç kadeh rakı veya viski içiyor, neşeli neşeli konuşuyordu. Harp tehlikesi uzaklaşmıştı. Eğer gittiğimiz yer yakınsa, geç vakit kolkola yürüyerek eve dönüyorduk. Bu yürüyüşlerde Namık Gediğin polisleri, arkamızda görünmemek için duvar veya ağaç diplerinden bizi takip ediyorlardı.

Kardeşimde misafir olduğumuz bir akşam, dönüşte, Sahir Kurutluoğlunun evinin önünden geçerken baktık yatak odalarında ışık yanıyor. Vakit de gece yarısını bulmuştu. İsmet Paşa:

"— Gel, şuna bir muziplik yapalım.." dedi.

Balkonun altından "Sahir! Sahir!" diye seslendi. Cevap veren çıkmadı. İsmet Paşa tekrar etti: "Sahir! Sahir!"

Balkon penceresi teläşla açıldı, Sahir Kurutluoğlu pijamasıyla göründü. İsmet Paşayı evinin önünde gördüğünde, şaşkınlığı seyredilecek şeydi. İsmet Paşanın sesini ilk duyduğu zaman kulağına inanamamış. "Her halde, kulağıma sesler gelmeye başladı" demiş: Gece yarısı, İsmet Paşanın sesi sokakta ne arasın? İsmet Paşayı görünce de, gözlerine inanamadı. Ancak biraz sonra ayıldı ve bizi ısrarla içeriye dâvet etti. Fakat başka bir akşam için söz verdik ve kendi evimize döndük. İsmet Paşa o gece güldü güldü, güldü.

Ankaradaki ilk Pazartesi akşamı İsmet Paşa arkadaşlarıyla geldi, beni evden aldı, yemeğe Çiftliğe gittik. Barutçu, Feyzioğlu, Barlas ve Yeniaras vardı. Yeniaras yeni bir otomobil almıştı. Sonra İsmet Paşa bu arabayla çok seyahat etti, meşhur Kayseri Yolculuğunu da onunla yaptı.

Çiftlikteki o yemekte İsmet Paşa da, arkadaşları da keyifliydiler. Ertesi günkü Grupun canlı geçeceğinden ve Meclis Başkanlığına müracaatın çok imzayla yapılacağından emindiler. İsmet Paşa buzlu bira içti, birayı ne ka-

Işte, Irakta ihtilâl. Hiç beklenilmedik bir sırada Irakta askerler ayaklandılar ve sefih idarecileri bir gece içinde devirdiler. Daima olduğu gibi, hareketin başında Nuri Saidin yakın adamı Kasım vardı ve dikta idaresinin güvendiği bütün adamlar çoktan karşı kampa geçmişlerdi. Toplar bir anda Saraya çevrildi ve bir saltanat sona erdi. Hem de, kan içinde..

dar sevdiğini anlattı. Gençliğinde, İstanbulda Bomonti bahçesine gider, orada soğuk fıçı birası içermiş.

"— Nerede o günler? Şimdi, bir kadeh içtin mi, mübarek ertesi gün tahlilde şeker olup çıkıyor.." diye güldü.

Lokantada, bir setin üstünde, piste daha yakın, Refik Koraltan oturuyordu. Onun hiç memnun hali yoktu.

Grup Salı günü öğleden sonra toplandı. Büyük bir halk kalabalığı Meclisin önündeydi. Muhalefet milletvekillerini ilgi ve sevgiyle seyrettiler. Bilhassa İsmet Paşanın gelişi, heyecan yarattı.

C.H.P.'liler, Grup toplantısının tesbiti için gazete fotoğrafçılarının kendi Grup odalarına alınmaları müsaadesini Meclis İdare Âmirlerinden rica etmişlerdi. Tabii, bu müsaade verilmedi. İçerde eski röntgenci Suphi Baykam makinesiyle resim çekmek istemiş, flâşı yanmamış. Toplantı bittiğinde C.H.P. milletvekilleri, askerlik hatırası resmi çektirir gibi Meclisin dış kapısı önünde toplandılar, gazete fotoğrafçıları makinelerini orada serbestçe çalıştırdılar. Meclisin toplanması için C.H.P.'nin müracaatı Meclis Başkanlık Divanına 139 imzayla verildi. Çeşitli sebeplerden dolayı toplantıya gecikmiş olan sekiz kişi daha, sonradan teklife katıldılar ve imza sayısı 147'ye çıktı. C.H.P. Meclisin en geç 26 Temmuz Cuma gününe kadar toplanmasını istiyordu. D.P. ancak bu netice alındıktan sonra, Çarşamba günü kendi Grupunu toplantıya dâvet etti.

Anayasa, gayet sarih olarak "Milletvekillerinin beşte biri talep ettikleri takdirde Meclis toplantıya davet olunur" diyordu. D.P.'liler buna rağmen, Meclisi zor belâ toplamaya razı oldular. Muzaffer Kurbanoğlunun -Devlet Bakanıydı- bir sözü o günlerde C.H.P. ileri gelenlerini çok güldürdü. Kurbanoğlu şöyle demişti:

Eisenhower'in ültimatomunu Ankaraya uzun boylu Amerika Büyük Elçisi Fletcher Warren getirdi. Her halde Warren'in bu sert ihtarı yaparken kalbi sızlamıştır. Zira bizimkilerin pek bir dostuydu ve türk milletini ancak Menderes gibi birinin sultası altında yaşamaya lâyık görüyordu. Ne milleti anlamıştı, ne memleketi ve bir 27 Mayıs sabahı gözlerini hareket halindeki tanklara açtı.

"— Anayasa böyle der ama, bunun müeyyidesi nedir?"

Bunu duyan Barutçu bir kahkaha attı, "Anayasanın müeyyidesi nedir?" sözünü ilk defa olarak işittiğini belirtti ve dedi ki:

"— Anayasa, Meclisin 1 Kasımda dâvetsiz toplanacağını da söyler. Toplanmazsa ne olur? Müeyyidesi yok ki.."

Bir başka C.H.P.'li ilâve etti:

"— Anayasanın müeyyidesinin ne olduğunu merak edenler biraz tarih okusalar, biraz da etraflarına baksalar iyi ederler.."

D.P. Büyükleri ancak iki yıl sonra "Anayasanın Müeyyidesi"nin Türk Ceza Kanunundaki 146. Madde olduğunu görecekler, fakat 27 Mayıs günü yurt dışında bulunduğu için memlekete dönmeyen Muzaffer Kurbanoğlu bu ibret verici dersi almaktan gene de mahrum kalacaktı.

D.P. Büyüklerinin, Ankarada toplanan kendi milletvekillerine telkinleri şu oldu: Muhalefet yeni bir taktik peşindeydi. Ne vardı da, Meclis fevkalâde toplantıya çağırılıyordu. İktidar bir politika takip etmişti ki, dünyanın ağzı açık kalmıştı. D.P.'nin basiretli tutumu sadece Türkiyeyi değil, bütün dünyayı harpten korumuştu. C.H.P. bilgi almak istiyormuş! Lâf! Muhalefet İktidardan bilgi istemişti de, bu bilgi verilmemiş miydi? Muhalefet talep etseydi Menderes Dışişleri Bakanını C.H.P. Grupuna gönderir, onlara her şeyi anlattırır, bu suretle de onları "hataya düşmekten vikaye eder"di Hattâ Menderes, bizzat kendisi giderdi. Bunu yapmayacak adam mıydı?

Bu telkinler, yaz ortasında sıcak Ankaraya gelmenin azabıyla karışınca D.P. milletvekillerini C.H.P.'nin arzusuna uymamanın yollarını daha fazla aramaya sevketti. Bir kısmı, e kendilerine has alaturka kurnazlıkla şöyle dediler:

"— Ne diyor, Anayasa? Milletvekillerinin beşte biri talep edince Meclis toplanır diyor Peki, ne zaman toplanır, onu da söylüyor mu? Hayır. C.H.P. Meclis toplansın diyor. Biz de peki deriz, 1 Kasımda toplanır!"

Fakat o yaz, umumî efkârla bu derece alay etmeyi, onu hiçe saymayı D.P.'nin gözü tutmadı. Koraltan D.P. Grupunun toplantılarından sonra ilân etti: Meclis, Cumartesi günü toplanacaktı.

C.H.P. "Cumaya kadar" demişti. İşte, D.P ona metelik bile vermiyordu. Meclisi Cuma değil, Cumartesi topluyordu! Haydi bakalım, var mıydı Muhalefetin bir diyeceği?

Gelecek yazı:

Menderes kaçıyor ve Mecliste kıyamet kopuyor

Durum

İkinci "Altın Çağ"

AP Hükümetinin, servet beyannameleri ve asgari geçim indirimi konularındaki tutumu ile memur maaşlarındaki yapılacak zamlarla birlikte artışın iki katını bulan fiyat yükselişleri, dar gelirli vatandaşlar için ikinci "Altın Çağ"ın yakın olduğunu göstermektedir.

Memur maaşlarına yapılacak zamların, eldeki 470 milyonla şimdi personel masrafları için ödenen 4,6 milyar lira karşılaştırılınca global olarak yüzde 9-10, bazı tasarruf sağlayıcı tedbirler de hesaba katılırsa, yüzde 15 kadar olacağı anlaşılmaktadır. 27 Mayıs 1960'dan sonra kararlaştırılan ve süreli olarak uygulanan yüzde 35 zamla yeni yapılacak zam bir araya getirilirse, memur maaşları 1957'den bu yana yüzde 50 artmış olacaktır. Oysa, 1957'denberi, toptan fiyat endeksleri 87'den 154'e çıkmıştır. Yani memurlara yapılacak yeni zamlarla bile, memurların durumu 1957'den daha iyi olamıyacaktır. Diğer bir ifade ile, 1957'de memur maaşlarında o yıl yapılan yüzde 100'lük artışlardan sonraki duruma göre memur maaşları 100 kabul edilirse, aynı yıl fiyatlar 87'de bulunmaktaydı. Mart ayındaki zamlara göre, maaşlar dokuz yıl içinde gele gele 150'ye gelecektir. Fiyatlar ise daha şimdiden 67 artarak, 154'e gelmiştir. En iyimser hesaplara göre, katsayı 4'ün üstünde tutulsa bile, memurlar, 1957'deki satın alma güçlerinden yine de yüzde 15 geride kalmış olacaklardır.

Asgari geçim indirimi konusunda ertelemeden yana ısrar eden Hükümet, zengin vergi mükelleflerine dokunmaya "kıyamadığını" göstermiştir. Servet beyanı usûlünü kaldırıp, "kendisine daha yakın bulduğu bir zümreyi" hoşnut etmeyi 1 numaralı millî görev sayan AP İktidarı, oylarını aldığı milyonlarca insanın meselelerine sırt dönmeye başlamıştır. Mecliste konuşma yapan Başbakan Demirel, büyük bir rahatlıkla, "Ne yapalım? Biz, ne olduğumuzu, ne yapacağımızı millete söyledik. Millet bizi seçti. Şimdi, ne dedikse yaparız, ne istersek öyle yaparız. Demokrasinin icabı budur" demektedir.

Bugüne kadar olup - bitenler de göstermektedir ki AP, iktidara gelmekte kendisine yardım eden sermayedar çevrelere sadakatten vazgeçememektedir. Geçemiyecektir de... Zira bu durum, AP'nin tabiatı icabıdır.

Vur abalıya!

Maliye Bakanının "servet beyannameleri kalksa bile, devletin elindeki vergi denetleyici imkânlar zayıflamıyacaktır" demesine rağmen, Bakanlık masasına getirilen bir raporda öngörülen tedbirlerle vergi denetlemesi kavramı arasında hiçbir rabıta kalmamıştır. Üyeleri arasındaki özel sektör temsilcilerinin sayısı AP Hükümeti tarafından az bulunarak arttırılan, İstanbuldaki Vergi Reform Komisyonundan gelen tavsiyelerin aslı, "bana görün me de, kime görünürsen görün" hikâyesini andırmaktadır. Gelirleri ile giderleri biribirini tutmayan kalkınmak için büyük hamleler yapması gereken Türkiyede, AP Hükümetinin vergi kaçakçılığına karşı bulduğu tedbir, ancak yüzde 2-3'ü denetlenebilen zengin mükelleflerin servet beyanında bulunmalarını -eğer müfettişler isterlerse...- öngörmektedir. Bunun adına "oto-kontrol" denilemez. Gayrimeşru kazanç peşindekileri böylesi tedbirlerle denetlemek mümkün değildir.

Eski Maliye Bakanı Ferit Melen, bir AKİS'çiye, bu konuda şöyle dedi:

"— Biz, bu servet beyanını getirdiğimiz zaman bunu tek bir tedbir olarak kabul etmedik. Başka tedbirlerle birlikte, vergi sistemimizi sosyal adalete nisbeten uygun hale getirmek düşüncesindeydik. Müfettiş sayısının arttırılması, serbest hesap uzmanlığının kurulması gibi tedbirlerle vergi sisteminde tedrici bir gelişmeyi başlatmayı düşünmüştük. Şimdiyse, servet beyannameleri kalkınca, sosyal hayatımızda ve vergi sistemimizde gelişme sağlanması şöyle dursun, gerileme olmuş olacaktır. Hükümet işleri geri gitmekle değil, ileriye gitmekle yürütülür.."

Asgari geçim indiriminin 1966'da uygulanmasını erteleyen kanun tasarısının Meclisteki müzakeresi sırasında tasarının aleyhinde konuşan Coşkun Kırca, bu konudaki endişesini şu sözlerle açığa vurdu:

"— Bu tasarı, AP İktidarının içtimaî ve iktisadî felsefesini açığa koyan bir kanun tasarısıdır. Bütçe açığından 400 milyonluk bir kısmın kapatılması için getirilmiştir. Bu kanun memur, işçi, köylü, esnaf gibi dar gelirlilerin sırtına yük yüklemek için getirilen bir kanundur. Bu kanun, AP'nin hakiki veçhesini göstermektedir. Başbakan ve Maliye Bakanı, bu kanunu savunmak cesaretini gösteremedikleri için Meclise gelmemişlerdir."

Yüksek Plânlama Kurulunda kabul edilen, gelir sağlayıcı çeşitli tedbirlerden Hükümetin seçtiği ve uygulamak niyetinde olduğu tedbirler, nedense hep, bir avuç azınlığın lehine, yoksul çoğunluğun aleyhine sonuç verecek tedbirlerdir.

Maliye Bakanı Gürsan, iktisadi devlet teşekküllerinin fiyat politikalarının serbest bırakılacağını açıkladı. Bunun, halkın başlıca giyim ve yiyecek mallarının pahalılanmasından başka bir anlam taşımadığı açıktır.

Fransa

Tehlike çanları

Geride bıraktığımız Pazar günü iki hafta içinde ikinci defa olarak sandık başına giden fransız seçmenler, General De Gaulle'ü, bir yedi yıl için daha devlet başkanı seçtiler. Bilindiği gibi, bu ayın ilk haftası sonunda yapılan ilk tur seçimlerinde hiçbir aday gerekli çoğunluğu sağlayamamış ve bu yüzden ikinci tura gitmek zorunluğu belirmişti. Fransız seçim kanunu gereğince, ikinci tura, ilk turda en çok oy almış iki aday katılabilir. Bu hüküm gereğince, kampanya sırasında ortanın kuvvetli adamı olarak beliren Lecanuet ile aşırı sağcı adaylar ikinci tura katılamamışlar, yalnız General De Gaulle ile solun tek adayı Mitterand yarışa devam edebilmişlerdir. General De Gaulle, ikinci turda, kullanılan oyların yüzde 55 kadarını, Mitterand ise yüzde 45'ini almışlardır.

İkinci turda kazandığı bu yüksek yüzdeye rağmen, General De Gaulle'ün durumdan memnun olduğunu söylemek çok güçtür. Çünkü De Gaulle, kampanya sırasında, seçimlerin ikinci tura kalacağını herhalde aklının kenarından bile geçirmiyordu. O kadar ki, eğer ilk tur sonunda çoğunluğu kazanamazsa, ikinci tura katılmayacağını etrafa duyurmuştur. Fakat bir bakıma fransız halkına bir ihtar sayılabilecek bu duyurmaya kimse aldırış etmemiş ve De Gaulle, ilk turda oyların yalnız yüzde 45'i ile yetinmek zorunda kalmıştır. Ondan sonra da, söylediklerinin üzerinden sünger geçirip, yeniden seçimlere katılmaktan başka çare görememiştir.

De Gaulle'e oy verenler

Aslına bakılırsa, ilk turda çoğunluğu sağlayamaması yalnızca De Gaulle'ün kendisi için değil, bütün fransız kamuoyu, hattâ bütün dünya için çok şaşırtıcı bir olay olmuştur. Fakat bu olaydan ibret dersi çıkaranların sayısı da şaşırtıcı ölçüde çoktur. Bunlara göre, De Gaulle'ün iç ve dış politikası artık fransızlar tarafından eskisi kadar kuvvetle desteklenmemektedir. IV Cumhuriyetin buhranlı günlerini unutmaya başlayan fransızlar şimdi yeniden tam ve kısıntısız bir parlâmenter düzene dönmek istemektedirler. V. Cumhuriyetin De Gaulle'ün kişiliği ve ömrü ile yürürlükte olduğunu anlamakta ve şimdiden gerekli tedbirler alınmazsa, De Gaulle'den sonra yeniden keşmekeşe düşmekten korkmaktadırlar. De Gaulle'ün ekonomik politikası Fransaya büyük bir hız vermiş olmakla beraber, özellikle işçiler ve düşük gelirliler daha âdil bir gelir dağılımı istemektedirler. Nihayet, fransız halkı De Gaulle'ün dış politikasının Fransayı büyük bir yalnızlığa doğru itmesinden de korkmaktadır.

General De Gaulle
Yaralı çıktı

İşte bütün bu nedenlerle, fransız seçmenler, bu ayın başında yapılan ilk tur seçimlerinde De Gaulle'e istediği çoğunluğu vermemişlerdir. Fakat sıra ikinci tura gelince, iş değişmiştir. Sağcı adaylar ortadan çekilince, onlara oy verenler elbette ki Mitterand'a değil, De Gaulle'e kayacaklardı. Nitekim de öyle olmuştur. Öteyandan, ilk turda Lecanuet'ye oy veren orta yolcular da, dış politika konularında De Gaulle'den çok Mitterand'a yakın olmakla beraber, solcu adayın komünistlerle yaptığı işbirliğinin ileride ortaya birçok güçlükler çıkarmasından korktukları için, oylarını ikinci turda General için kullanmışlardır. Nihayet, De Gaulle'e oy verenler arasında önemli sayıda komünist bulunduğu da söylenmektedir. Çünkü dış politika açısından, komünistlerin önemli bir kısmı kendilerini Mitterand'dan çok De Gaulle'e yakın görmüşlerdir.

De Gaulle'ün aldığı ders

Yapılan ilk tur seçimlerinde Generalin gerekli çoğunluğu kazanamamasından ibret dersi çıkaranlar yalnızca siyasî yorumcular değildir. Öyle anlaşılıyor ki, De Gaulle'ün kendisi de bundan bazı dersler çıkarmış bulunuyor. Nitekim, Paristen gelen haberler, Generalin, hem politikasında, hem de hükümetinde bazı değişiklikler yapmak zorunluğunu kabul ettiğini göstermektedir.

Hükümet değişikliği konusunda henüz fazla bir bilgi alınamamıştır. Bilindiği gibi, Anayasa gereğince, Başbakan Pompidou Generalin yeni başkanlık dönemine başlayacağı 8 Ocak 1966'dan önce istifasını De Gaulle'e sunmak durumundadır. Elysée sarayına yakın çevreler, ortaya yeni isimler atmamakla beraber, kurulacak yeni kabinede önemli değişiklikler beklemek gerektiğini ileri sürmektedirler.

Politika değişikliğine gelince, bunun ilk belirtisi Ortak Pazar konusunda açıkça ortaya çıkmış bulunuyor. Seçim sonuçları üzerine, De Gaulle, Ortak Pazar karşısındaki sert tutumunu değiştirmek gereğini

anlamış ve bir yıla yakın süredir bu teşkilât toplantılarına uyguladığı boykota son vererek, Fransanın gelecek ay ortalarında yapılacak Avrupa Ekonomik Topluluğu Bakanlar Komitesi toplantısına katılacağını açıklamıştı.

De Gaulle'ü bu davranışa zorlayan şey, hiç şüphesiz, fransız halkının seçim kampanyası sırasında Avrupa bütünleşmesi konusuna verdiği büyük önemdir. Ancak, bu konudaki politikasını ne kadar değiştirirse değiştirsin, De Gaulle'ün Fransanın millî yetkilerine kısıntı getirecek bir siyasal birleşmeye razı olacağı düşünülemez. Razı olabileceği, olsa olsa, karşılıklı tâvizlere dayanan bir ekonomik birleşmedir.

Generalın NATO karşısındaki durumuna gelince, De Gaulle'ün son yıllarda NATO konusunda takındığı tavır da seçim kampanyasının en çok tartışılan konularından biri olmuştur. Komünistler tarafından desteklenen Mitterand bile, De Gaulle'ün Batıyı bölücü yöndeki çalışmalarını acı acı yermiştir. Lecanuet açıkça NATO'nun savunmasını yapmıştır. Üstelik, ilk turdan sonra, kendisine oy verenleri ikinci turda Batı birliği konusunda kendi gibi düşünen Mitterand'a oy vermeye çağırmıştır. Durum böyle olunca, De Gaulle'ün önümüzdeki yıllarda NATO karşısında eskisi kadar uzlaşmaz görünmesi beklenemez.

Vietnam

Kısa süren sessizlik

Geride bıraktığımız haftanın sonu, hristiyan âleminin en kutsal günleri sayılan noel yortusuydu. Bu yortu sırasında, şu günlerde dünyanın en huzursuz bölgesi olan Vietnamda da silâhların susması bekleniyordu. Nitekim, geçirdiğimiz hafta Cumartesi günü, dünyanın dört bir bucağında heyecanla beklenen bu sessizlik olmadı değil. fakat sadece altı saat sürdü ve ondan sonra savaş, bütün şiddetiyle yeniden başladı.

Noel yortusu yaklaştığı sırada hem Birleşik Amerika ve Saygon hem de Vietkong ve Hanoi bu vesile ile bir ateş kesimine gidilmesini uygun görüyorlardı. Nitekim Washington otuz saatlik bir ateş kesimi istemiş, buna karşılık Vietkong da oniki saat ile yetineceğini açıklamıştı. Fakat geçen Cumartesi başlayan ateş kesilmesi o kadar bile sürmemiş, altı saatlik bir sessizlikten sonra, çarpışan taraflar, bir amerikan haber ajansının deyimiyle, yeniden "işlerinin başına" dönmüşlerdir. İşbaşı yapıldıktan sonra, noel sırasında, Vietnamda en az bir düzine amerikalı, elliyi aşkın da Güney Vietnamlı asker ölmüştür.

Ateş kesilmesinin bu kadar kısa ömürlü olmasının sorumunu amerikalılar Vietkonga, vietkonglar ise amerikan askerlerine yüklemeye çalışmaktadırlar. Sorum kimde olursa olsun, tarafların kısa süreli bir ateş kesmeyi bile başaramamaları, bütün dünya kamuoyunda büyük bir üzüntü yaratmıştır.

Dunya, 1966 yılına sırtında kocaman bir saatli bomba ile girmektedir. Bu saatli bomba, Vietnam Savaşıdır. Ortalıkta bol bol "barış" sözünün dönmesine rağmen, kimsenin görüşme masası başına oturmaya niyeti yok gibi görünmektedir. Birleşik Amerika, askerî üstünlüğü kendi tarafında gördüğü için, barışa ancak kendi koyacağı şartlarla yanaşmak istemekte; buna karşılık, Hanoi ile Vietkong da Birleşik Amerikanın bu savaşı kazanamıyacağı kanısından hareketle isteklerini savaş alanında gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Bu iki inadın yarattığı kapalı çevreden kurtulmak ümidi, ne yazık ki, henüz ufukta belirmiş değildir.

Gülbenkyan

Şiş kebabı olmak fena

Nubar Gülbenkyan ile türk yemeklerinden bahsediyorduk.

"— Kebabı çok severim" dedi. "Her türlüsünü... Şiş kebabı, döner kebap... Bayılırım!."

Kebabın çeşitlerini çok düzgün bir türkçe ile sıralıyordu:

"— Şiş kebabını o kadar severim ki, az kalsın hayatım şiş kebabı olarak nihayet bulacaktı."

Gülerek hikâyesini anlattı.

1935 senesinin yaz aylarıydı. İngiliz Kraliyet donanması Spithead'de büyük bir tören düzenlemişti. Kral ve ailesi bizzat bulunacaklardı. Gülbenkyan ve birkaç dostu hususi bir uçakla resmigeçidi havadan seyretmeği kararlaştırdılar. O sabah Gülbenkyan, uşağına, en eski elbiselerini hazırlamasını tenbih etti. Uşağı, Hewitt, irkildi:

"— Aman, Sir, nasıl olur? Törende Majesteleri de bulunacak. O kılıkla huzurlarına nasıl çıkarsınız?"

Şaşırmak sırası Gülbenkyandaydı: Uşağın "Huzura çıkmak" dediği, Kral hazretlerinin gemisinin iki, üç bin kadem üzerinden uçmaktı. Fakat adama söz geçirmeğe imkân olmadı. Efendisine en yeni elbiselerini giydirdi, onu büyük bir itina ile hazırladı.

Gülbenkyan, hikâyesinin burasında yaka silkerek ilâve etti:

"— Hewitt bir ara Kral ailesinin yanında çalışmış. Bunu hiç bir zaman unutmadı. Bana da unutturmadı. Her fırsatta hatırlatmaktan ayrı bir zevk alırdı."

O sabah Gülbenkyan ve arkadaşları, uçağa neşe içinde bindiler. Fakat Hewitt'in deyimiyle "Huzura çıkmak" kısmet değilmiş. Henüz havalanmışlardı ki uçak hızla alçalmağa başladı. Arkasından büyük bir sarsıntı oldu. Uçak düşmüştü. Şaşkınlıkları geçmeden bir patlama duyuldu. Küçük uçağın dört bir yanını alevler sardı. Gülbenkyanın ilk hatırına gelen şey, "Eyvah, burada kebap gibi pişeceğim.." oldu. Her ne kadar şiş kebabı yemesini seviyorsa da, bizzat kebaba dönmek fikri hiç câzip gelmedi.

Gülbenkyan, bütün uçak kazalarında insanların yanarak değil de, düşüş sırasında sademe ile öldüklerini duymuştu. Kendi başlarına gelen bunun tam aksi idi. Ya söylenenler doğru değildi, ya da bu kazada bir yanlışlık vardı. İşte uçakları düşmüştü, kimsenin burnu kanamamıştı. Fakat hepsinin kavrulup ölmesi saniye meselesiydi.

Evsahibim:

"— Ben öyle çok cesur bir adam değilim. Ölümden de açıkça korkarım. Fakat insan ölüme bu kadar yaklaşınca korkuyu bile unutuyor" dedi.

Soğukkanlılıkla vaziyeti gözden geçirdi. Kırk yaşındaydı, yaşamak istiyordu. Şiş kebabı olarak ölmeği ise hiç istemiyordu. O halde bu delikten kurtulmaya bakmalıydı. Pencereden çıkmak sözkonusu değildi. Bu cüsse ile sığmazdı. Tek ümid, kapıdaydı. Fakat ona yaklaşmak ayrı bir meseleydi. Bütün yolcular oraya hücum etmişlerdi. Arkadaşlarının bacakları arasından sürüne sürüne kapıya yanaştı. Kapı sıkışmıştı, kımıldamıyordu. Can havliyle tokmağa sarıldı. Bütün gücüyle itmeğe başladı. Isıdan erimiş boyaların ellerini kavurduğunu hissetmiyordu bile. Nihayet kilidi zorlamağı başardı, kapı açıldı. Bu sefer, kazazedeler arasında başka bir yarış başladı: Bir an önce bu ateş çemberinden kurtulmak, açık havaya, hayata kavuşmak için birbirlerinin üzerinden atlıyorlardı. Fakat sevinçleri kısa sürdü. Uçaktan yere atlayanlar kendilerini içleri cayır cayır yanan benzinle dolu hendeklerde buldular. Gülbenkyan alevlerden nasıl sıyrıldığını hatırlamıyor.

Korkuyu yenmek gerek

Kaza hava alanının yakınında olmuştu. Görenler, yardıma koştular. İlk yetişen, Gülbenkyanın şoförü oldu. Efendisinden aldığı talimat üzerine onu her uğurlamağa gelişinde, uçak gözden kayboluncaya kadar, alanda beklerdi. Gülbenkyan, kazaların daima kalkışlarda vuku bulduğunu duymuştu. Bu sefer söylenenler de doğru çıkmıştı. Ambülanslardan önce şoför yetişti ve efen

Gülbenkyan Londrada, koltuğunda, maziyi hatırlıyor
"Hatırla mazi-i mes'udu"

disini arabasına alarak doğruca London Clinic'e götürdü.

Gülbenkyan yedi hafta hastahanede yattı. Yolculardan ölenler oldu, fakat o, ikinci derecede yanıklar ve çıkık bir dizle bâdireyi atlattı. Tabiî, Hewitt'in sayesinde en yeni elbisesinden de oldu!..

Hastahaneden çıktığı gün yanına hastabakıcısını aldı ve doğruca hava alanına gitti. Süvarilikten biliyordu, attan düşeni hemen tekrar ata bindirirlerdi. Aksi halde insanın cesareti kırılır, gözü yılardı. Aynı alandan, aynı tip uçakla havalandılar, kazanın olduğu yerde yarım saat kadar dolaştılar. Gülbenkyan bu uçuştan fazla bir şey hatırlamıyor Hastabakıcı, ömründe ilk defa uçağa biniyordu. Zavallı kadını fena halde tuttu. Şimdi hastaya bakmak sırası Gülbenkyana gelmişti. Yol boyunca kadıncağızla meşgul oldu.

Gülbenkyan, hikâyesini:

"— Ciddi bir kaza idi. Şansım varmış, ucuz atlattım. Yıl uğursuzundur derler, zahir doğru" diye bitirdi.

Koltuğunda öne eğilerek, ellerini bana uzattı:

"— Bakın, ellerimde hâlâ yanık izleri var. Hatıra olarak bir bu kaldı. Uçakla seyahate devam ettim. Şiş kebabını da eskisinden çok sevdim!.."

Ah, o eski börekler!..

Gene tatlı bahislere döndük.

"— Bir de böreği severim" dedi. "Bilhassa eski ahçıların açtıkları ince, kırk katlı börekleri... Ah, babamın bir türk ahçıbaşısı vardı, bilseniz ne güzel yapardı!.. Sanki börek değil, bir sanat eseri..."

Gülbenkyan yemekten bahsederken öyle tatlı anlatıyor ki, âdeta insanın ağzı sulanıyor. Babasından duymuş: Eskiden bizde, madenî paralar varmış. -Nâzik evsahibim, "tabii, siz doğmadan çok önce" demeyi ihmal etmedi-. Usta ellerden çıkmış bir böreğin üzerine bir para koyduğunuz zaman, şeklini bozmadan dibine geçermiş. O kadar ince ve gevrek olurmuş... Babası sağlığında yanında daima bir türk ahçı bulundururmuş. Buna ait eğlenceli bir hatırası da mevcut.

1928 senelerinde Gülbenkyanlarda çok usta bir ahçıbaşı varmış. Her ne sebeple ise onlardan ayrılıp, Moskovadaki Türk Elçisinin hizmetine girmiş. Yeni gelen ahçı, müşkülpesent baba Gülbenkyanı bir türlü memnun edemiyormuş. Bilhassa börek hususunda... En nihayet ahçı, kabahati oklavaya atmış, "Bana iyi bir oklava bulun, ben de size giden ahçı kadar güzel börek yapayım" demiş. Kalust Gülbenkyan büsbütün kızmış, "Ben alâsını İstanbuldan getirttim, onun ne kusuru olabilir?" demiş. Neden sonra anlaşılmış ki o oklava kayip. Başta anne Gülbenkyan, bütün aile evi aramışlar, taramışlar, oklava yok! Nihayet mesele aydınlanmış: Giden ahçı beraberinde o kıymetli âleti de alıp, götürmüş. Gülbenkyan küplere binmiş. Yenisini getirtmek çok daha ucuz ve kolay olmasına rağmen, malını ele geçirmeğe karar vermiş. Paristen Moskovaya iki hafiye yollamış. Türk Elçiliğindeki ahçıyı bulmuşlar. Sıkı bir soruşturmadan sonra suçlu, suçunu itiraf etmiş ve kıymetinden kimbilir kaç misli paraya mal olan oklavayı emin ellere teslim etmiş!..

Gülbenkyan:

"— İşte, babam böyle idi" dedi. "Hakkının yenmesine asla tahammül edemezdi. Bu, onun için bir prensip meselesiydi."

Gülbenkyanların artık türk ahçısı yok. Canı alaturka yemek istediği zaman ya Londra civarındaki Hikmet beyin işlettiği türk lokantasına gidiyor, ya da Türk Elçiliğine. Bayan Kuneralpın ahçısını, bilhassa kebaplarını ve böreklerini methetti.

Gülbenkyan, Özden Tokere türk yemeklerini anlatıyor
İlle de şiş kebabı!..

BIR ADET

OPON

SİZİ
HUZURA KAVUŞTURUR

Boş yere ıstırap çekmeyiniz

OPON,
baş, diş, adale, lumbago,
romatizma ve sinir
ağrılarını teskin eder.

OPON,
günde 6 tablete kadar
alınabilir

(Yeni Ajans: 42) — 70

Tüli'den haberler

Mutlu tesadüf

Ankarada Kıbrıs için yapılan miting ile Hava Kuvvetleri Komutanı Org. İrfan Tanselin oğlu **Mete Tanselin** düğünü aynı güne rastladı. Tanseller, biricik oğullarının nikâh kokteyline ait davetiyeleri hazırlarken olayların böyle gelişeceğini, Birleşmiş Milletlere giden heyetimizin böylesine mağlûp döneceğini elbette ki hesap edemezlerdi.

O akşam Ankara Palas salonlarını dolduran kalabalık arasında Kıbrıs meselesini tartışanlar da az değildi. Hele AP'nin ve Hükümetin Başı ile New York'tan gelen Dışişleri Bakanı **İhsan Sabri Çağlayangili** görünce bu konuşmalar büsbütün hızlandı. Nikâh kokteylinin şeref masasında oturan **Süleyman Demirel** biraz sinirli görünüyordu. Meclis kürsüsündeki bazı konuşmaları dinlerken yaptığı bazı hareketleri burada da tekrarlıyor, bazen gülüyor, bazen de tavandaki âvizeleri inceliyordu. Şeref masasını çeviren kalabalık ise gelinden, damattan çok, Demireli incelemekle meşguldü. Toplantıda **Bayan Demirel**, kocasından daha rahat görünüyordu. Demirel, CHP Genel Başkanı **İnönü** ile birlikte nikâh tanıklığı yapıp resimler çektirdikten sonra biraz rahatladı. İhsan Sabri Çağlayangile gelince o, neşesi ve iyimserliğiyle herkesi şaşırttı. Ankaranın güzel kadınlarından biri olan **Birsen Eriş** ve kocası **Alâeddin Eriş** ile konuştu, **Org. Refik Tulgaya**:

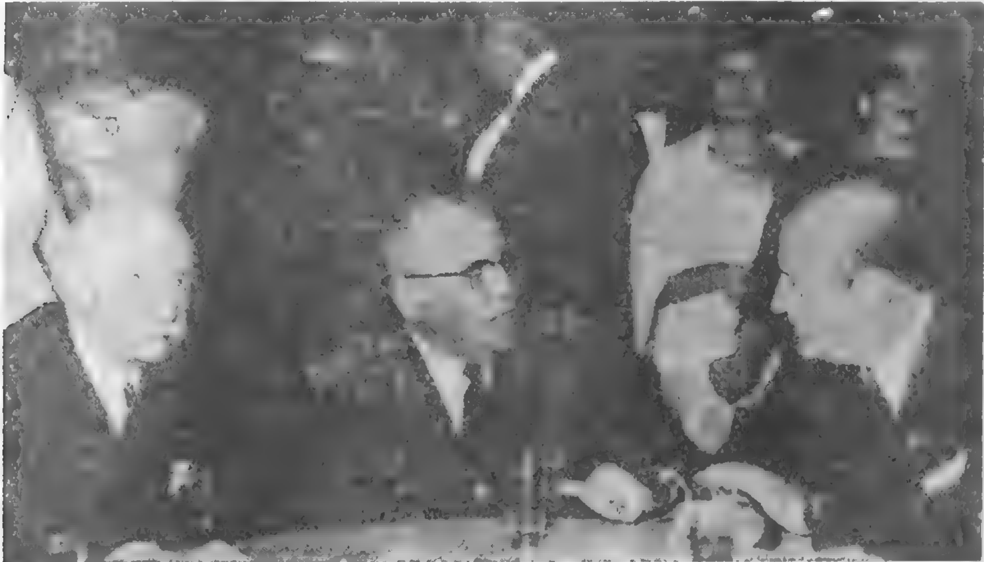
"— Paşam, her yerde sizi methediyorlar. Pariste de, New York'ta da sizden bahsedenler pek çok" dedi.

Biri de büyük bir safiyetle sordu:

"— Bakanım sizden nasıl bahsedecekler?"

Düğün çok kalabalıktı. Kimler yoktu ki... Bütün Havacılar, Genel Kurmay Başkanı, İkinci Başkan Kara ve Deniz Komutanları, eski Savunma Bakanları, CHP ileri gelenleriyle asker ve politikacılar hep oradaydılar. Bazı kadınlar, generallerin üniformasına eş parlaklıkta brokar elbiseler giymişlerdi. Düğün sahipleri ve yakınları ise uzun etekliydiler. **Bayan Gürsel**, böyle bir toplantıya ilk defa, nedimesiz geldi. Yanında havacı yâveriyle salona girdi. Uzun etekli, siyah bir elbise giymiş, eline vizon bir şal almıştı.

Tahmin edileceği gibi, bu düğünde birçok göz de Bayan Demireli inceledi. Nazmiye Demirel siyah bir elbise giymiş, saçlarını dümdüz taramıştı. Ankaranın güzel kızlarından sayılan **Gülseren Atalay** ise, g...

İrfan Tanselin oğlunun nikâhında İnönü, Sunay, Demirel
Bir masada üç kişi

linliği içinde daha güzel görünüyordu. İki genç kaynana da gelin kadar şık ve güzeldiler.

Takvimden bir yaprak

Ankaranın, iktidarlar boyunca politik niteliğini devam ettiren Süreyya pavyonunda ilginç buluşmalar yine başladı. Geçirdiğimiz hafta bir akşam, Başbakan Süleyman Demirel ve arkadaşlarıyla, Bâbıâlinın sonradan olma Demirelci patronlarından **Bedii Faiki** burada, bir arada görenlerden çoğu, bu tabloyu, "takvimden bir yaprak" diye seyretti ve tabiî, çok ilginç yorumlar yapıldı. Bu yorumları duymak ne Demirelin, ne de Bedii Faikin hoşuna gider, fakat dilin kemiği yok ki...

Tablo gibi Müdire

Bu sayfada daha önce de bildirildiği gibi, Ankara yeni bir galeriye kavuştu: Mimar **Dündar Elbruz** ile **Ferit Apa**, biri emeğini, öteki parasını koyarak ortak bir galeri açtılar. Galerinin ilk sergisinde, akla gelen bütün ressamlardan tablolar vardı. Galerinin müdiresi de Ankaranın güzel ve genç dulu, **Ayşe Kulin**. Sergiyi seyretmeğe gelen resimseverler, tabloları bırakıp onu seyretmeğe koyuluyorlar.

Hafiflikler komedisi

Üçüncü Tiyatroda yeni bir oyun başladı. Başrolünü **Mediha Gökçer** oynuyor. Salon kahkahadan kırılıyor. Kırılıyor ama, bu kahkahalar arasında, Devlet Tiyatrosunun eğitici mi, yoksa eğlendirici mi olduğunu tartışanlar da var. Sahnedeki oyunun Devlet Tiyatrosu için fazla hafif bir komedi olduğu iddia ediliyor. Bu iddialar bir yana, Devlet Bakanı **Cihat Bilgehan**, oyunu seyrederken, gülmekten koltuğundan fırlayacaktı nerdeyse... Seyircilerin kahkahası sahnedekilere bile tesir etti, onlar da gülmeğe başladılar. Böylece oyun, iyice hafifledi.

Politikaya giden yol

Eski güzellik kraliçelerinden **Suna Azakın** yönettiği Disko Klüp, birçok senatör ve milletvekiline mektup yollamış. Mektupta, Klübün şeref üyeliğine seçildikleri bildiriliyor. "Disko Klüp neden, üyelikler için politikacıları seçiyor?" diye merak edilirse, yeni danslara merak saran politikacılarımız pek çok da, ondan! Bu nevzuhur politikacılarımız, her akşam Klübe gelip dans dersi alıyor, dansın felsefesini yapıyorlar. Tabiî, AP'liler başta geliyorlar. Meclisteki çoğunlukla orantılı bir şekilde, alaturka gazinoları da, böylesi klüpleri de onlar işgal ediyorlar.

Ava giden avlanır

Geçirdiğimiz hafta Akşehire ördek avına giden **Dr. Necdet Bozkaya**, bir köy halkını muayene etmek zorunda kaldı. Rumen göçmenlerinin yaşadığı köye bir doktor geldiğini duyan köylüler, Bozkayanın önünde kuyruk oldular.

Necdet Bozkaya, yeşil başlı ördek hikâyelerini bir yana bırakıp, hastalardan bahsediyor. Akşehirde avlananlar arasında asıl enteresan hikâyeler Emine Hanıma ait. Bu avcı kadının gölde geçen bir hikâyesini duyanlar gülmekten yerlere yatıyorlar.

Dikkat! Dikkat!

İstanbullu karikatüristler, çizgilerini Parise yollamağa hazırlanıyorlar. Paristeki Türk Klübü bir karikatür sergisi açacak, türk karikatüristlerinin eserlerini parislilere de gösterecekmiş. Fransız dostlarımız son yıllarda bize karşı biraz kapalı duruyorlar, böyle sergilerin açılmasından çok hoşlanmıyorlar. Fakat Paristeki Türk Klübünün yeni yöneticileri kapalı kapıları açmağa, parislilerin gözünü Türkiyeye çevirmeğe karar vermişler.

Turlar tamamlandı

Bayan Demirel her Salı günü yabancı sefireleri kabul ediyor, birlikte çay içiyorlar, konuşuyorlar. Bu tanışma çayları beşer kişilik gruplar halinde yapılıyor. Şimdi araya noel ve ramazan girdiği için çaylara ara verildi. Fakat sonra ne olacak? Bayan Demirel ile tanışan sefireler gidip, yenileri gelince, onlar için de yeniden çaylar mı düzenlenecek? Protokol görevleriyle zaten çok yüklü olan Lâle Kura kaça bölünecek? Çünkü bir de **Bayan Çağlayangil**in kabulleri var, Dışişleri Bakanının eşi Almanyadan döndü ama, henüz Ankaraya gelip Köşke yerleşmedi. İstanbuldan gelen haberlere göre, gelmeğe de çok niyeti yok. Bir Dışişleri Bakanının eşi olarak yüklenecekti görevler bakımından kendisini biraz yorgun hissediyormuş da...

Ankara

Yeni bir operet

Başkent tiyatrolarında ikinci tur oyunlar tezgâhlanmakta, hatta bazılarının sahneye çıkarılma hazırlıkları tamamlanmaktadır.

Sendika tartışmaları ve grev bildirileri arasında Opera Bölümünün çalışma programını düzenlemeyi başarmış olan Aydın Gün, bu programın ilk tatbikatına, 21 Kasım Pazar akşamı Üçüncü Tiyatroda prömiyeri verilecek "Şen Dul" operetiyle başlamış olacaktır.

Aydın Günün bizzat dilimize çevirdiği -ve sahneye koyduğu- Franz Léhar'ın ünlü operetinde Ankara seyircisi, uzunca bir süredir sahnede göremediği Azra Günü de dinlemek ve seyretmek fırsatını bulacaktır. Bilindiği gibi "Şen Dul" opereti -ve başrolde Azra Günün icrası- geçen mevsim, İstanbulda, Şehir Operasının en sürekli başarılarından biri olmuştu.

"Şen Dul" temsillerini, misafir şef olarak dâvet edilen ve Viyana Opereti konusunda günümüzün en büyük otoritesi sayılan Anton Paulik idare edecektir. Eserin müziklerini de yeniden düzenlemiş olan ünlü şefin, yeni operet çalışmalarımıza büyük canlılık, renk katacağı, Viyana operetlerinin hakiki üslûbunu da "Şen Dul"a kazandırdıracağı ümidedilmektedir.

"Carmen"

Üçüncü Tiyatroda başlıyacak "Şen Dul"u, Büyük Tiyatroda, yeni bir reji, yeni dekor ve kostümlerle tekrarlanacak, Georges Bizet'nin "Carmen"i takibedecektir. Aydın Günün sahneye koyduğu yeni "Carmen"in dekorlarını Refik Eren, kostümlerini de Hâle Eren çizeceklerdir.

"Carmen"de, esere adını veren başrolü, bu rolde uluslararası şöhret yapmış yabancı sanatçılar, misafir sanatçı olarak, oynıyacaklardır. Bunlardan en tanınmışları italyan soprano Bianca Bartoluzzi ile rumen soprano İulia Buciuceanu'dur.

Oyun : "Eşeğin Gölgesi"; şarkılı ibret, 3 perde.

Yazan : Haldun Taner.

Tiyatro : Meydan Sahnesi.

Sahneye koyan : Çetin Köroğlu.

Dekor-Kostüm : Güner Peyman.

Müzik : Yalçın Tura.

Konu : "Keşanlı Ali Destanı"ndan ve kazandığı büyük başarıdan sonra "şarkılı ibret"ten başka türde oyun yazmamağa ve her mevsim bir yenisini - ve bir öncekinden daha güçsüzünü - vermeğe kararlı görünen Haldun Taner, bu sefer Samsatlı Lukianosun (120-160) bir fıkrasından üç perdelik uzun bir müzikli oyun çıkarmayı denemiş... Kapitalist sınıfla patron olmağa özenen emekçi sınıfın durumlarını - ve meselelerini - çok aktüel konulara değinerek yansıtmak istemiş... "Bir eşeği kiralayan, onun gölgesini de kiralamış sayılır mı, sayılmaz mı?" tartışması etrafında gelişen oyun, rüşvet alan yargıçları, nüfuz ticareti yapan yosmaları ve havadan para kazanan - "hazıra konan" - iş adamlarıyla kapitalist düzenin ve bu düzene bağlı bir toplumun karikatürü. Sosyal ve politik gelişmelerimizle benzerlikler kurmağa çalışan bir satir, daha doğrusu bir grotesk...

Oynayanlar : Yılmaz Gruda (Karaköse, Aygır Hoca, Muhzır ve Tosun Tattara), Çetin Köroğlu (Matlup ve Toraman Tittara), Zihni Göktay (Muhbir, Müsteşar, Soldaki Kadı ve Turizm Bakanı), Ayşen Erman (Güllübahar), Zerrin Sümer (Benli Nergis) v.s.

Beğendiğim : Otuza varan kişileriyle bu kalabalık - bir hayli de gürültülü - "ibret"i o küçücük sahneye sığdırmayı ve zevkle seyrettirmeyi başaran Çetin Köroğlu ile Yılmaz Grudanın yaratıcı gayretleri ve sıcak oyunları...

Beğenmediğim : Seçim öncesi günlerinin dergi ve gazete sütunlarını dolduran politik tartışmalarını sahnede tekrarlamaktan öteye gitmeyen yazarın kalın çizgili, orijinal nükteden ve ilgiyi uyanık tutacak güçlü bir aksiyondan yoksun metni...

Sonuç : Oyuncuların gayretiyle ayakta duran, yapısı zayıf bir grotesk.

Lûtfi AY

Yeni oyunlar

Devlet Tiyatrosu sahneleri için provaya konulan yeni oyunların üçü telif, biri çeviridir. Teliflerden Ahmet Kutsi Tecerin "Köşebaşı"sı Altındağ sahnesinde tekrarlanacaktır. Rahmetli Musahipzade Celâlin "İstanbul Efendisi", yönetimi Devlet Tiyatrosuna verilen Adana Tiyatrosunda, Adalet Ağaoğlunun "Çatıdaki Çatlak"ı Küçük Tiyatroda oynanacaktır. Margareth Mayo'nun "Çocuğum" komedisinin ise Üçüncü Tiyatroda temsiline başlanmıştır.

S İ N E M A

Filmler

"Rusyadan Sevgilerle"

Perdedeki James Bond maceralarının ikincisi "From Russia With Love - Rusyadan Sevgilerle", türk seyircisinin karşısına tanıdık bir hava içinde sunulmaktadır: Filmin tanıtma yazıları Sulukuleli bir dilberin göbek dansının kıvraklığına uydurularak verilmektedir. Ama bu ilk görüntüler sadece doğulu için tanıdıktır, yoksa "Rusyadan Sevgilerle"yi yaratanların amacı her görüntüde seyirciyi şaşırtan bir şey ortaya koymaktır ki, doğulu seyircinin dışında bu ilk görüntüler de aynı etkiyi yaratmaktadır. Nitekim doğulu seyirci de bu ilk görüntülerden sonra bu tanıdık havadan hemen ayrılmakta, James Bond dünyasının değişik havasına girmektedir. James Bond dünyası sanki bir cengel. İnsan her adımda, her soluk alışta bir başka tehlike bekliyor. Şuradan bir kaplanın atlıyacağını, burada bir yılanın kuyruğuna basacağını, bir yamyamın zehirli okuna hedef olacağını, bir batağa düşeceğini... sanıyor. Ancak James Bond'un dünyası modern bir cengeldir ve James Bond filmlerinin gerekli "âlet-edevatı"da, buna uygun olarak, en yeni araçlardan meydana gelmektedir: Tabancalar, bombalar, patlayıcı madde dolu çantalar, "lâser" ışınları, zehirli hançerler, trenler, helikopterler, motorlar, periskoplar, elektronik makineler... Bond bu cengelde her tehlikeden kıl payıyla sıyrılıp seyircinin yüreğini ağzına getirmekte, her tehlikeden sonra bir güzelin koynuna girip hem kendine, hem de seyirciye rahat bir soluk aldırmakta, sonra yine yürek hoplatan maceralarına devam etmektedir.

Cilânın altındaki

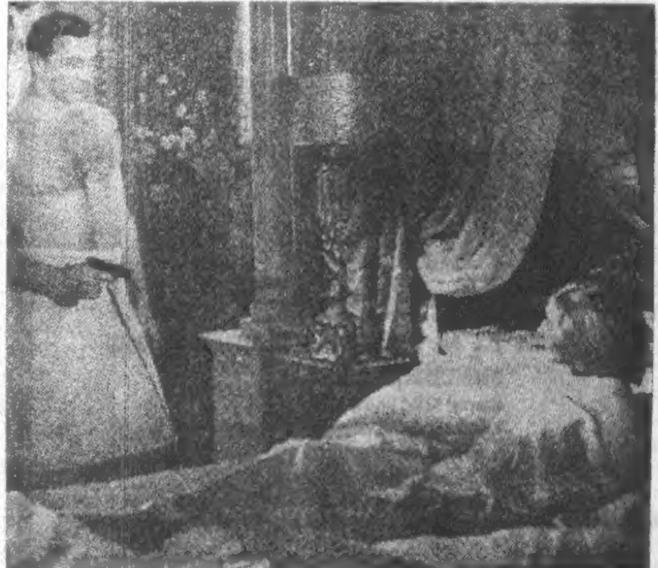
İngiliz yönetmeni Terence Young, Bond serisinin ilki olan "Dr. No"nun beklenmedik başarısından aldığı cesaretle, cesetlerin ve yatak sahnelerinin belli aralıklarla birbirini izlemesinden meydana gelen film formülünü, seyircinin olup-bitenlerin ne anlama geldiğini düşünmesine meydan bırakmıyacak bir hızla uygulamaktadır. Seyircinin düşünmesine meydan vermiyecek bir hızla... Çünkü seyirci "Rusyadan Sevgilerle" konusunda düşünmeğe başladı mı, ortada ipe-sapa gelmez bir olaylar dizisinin, casusluk ve polis romanlarının ucuz formüllerinin birbirini kovaladığını anlamaktadır. Seyirci işi biraz daha kurcalayıp daha derine indi mi, bu mâsum görünüşlü hırsız-polis filminin, casusluk filminin gerisinde soğuk savaşın izlerine rastlamaktadır. Bond serisinin en karakteristik filmlerinden biri olan "Rusyadan Sevgilerle" biraz daha eşelendi mi, öldürmekten zevk alan, insan değerini hiçe sayan, beyaz ırkın dışındakileri, özellikle doğuluyu hor gören, kadınları yatak arkadaşı bir dişi, aynı zamanda kendisinden her türlü kötülük beklenebilecek bir yaratıktan başka bir şey saymayan Bond'un faşist karakteri ortaya çıkmaktadır. Ne var ki, yönetmen Young'ın da itiraf ettiği bu faşist karakter, ortalama seyircinin farkına varmasına imkân vermiyecek bir şekilde sunulmaktadır. Böylelikle James Bond filmleri bir yandan hızlı temposu, soluk kesen durumları, yürek oynatan olayları, iç gıdıklıyan sahneleriyle seyirci çoğunluğunu çekerken, bir yandan da bir bölük seyirci bunlarda aklından geçirdiği, kendisinin yapmak isteyip de yapamadığı şeyleri gerçekleştiren kahramanı bulmaktadır. Nihayet James Bond filmleri basın, radyo, televizyon gibi kütle haberleşme araçlarının çoğunlukla yerleştirdiği ön-yargılara uygun düşen bir kahramanı seyirciye sunmaktadır.

Batı sinemasını birdenbire saran James Bond salgınının altında yatan başlıca sebepleri bu noktalarda aramak gerekir.

Sansür

Goldfarb, yerinde say!

İngiliz yönetmeni J. Lee Thompson "John Goldfarb, Please Come Home - John Goldfarb, N'olur Yurda Dön" filmini çevirirken, filminin şuradan buradan dal budak veren olaylara yol açacağını herhalde aklının köşesinden bile geçirmiyordu. Çünkü filmin seyircileri oyalamak, eğlendirmek, hem de bunu tam bir "sulu komedi" niteliğiyle yapmaktan başka amacı yoktu. "John Goldfarb", bir amerikan beyzbol takımının Orta-doğudaki hayalî bir arap ülkesindeki macerası üzerine kurulmuştu. Amerikanın üs kurmak

"Rusyadan Sevgilerle"
Aman ne sevgi, ne sevgi!..

için pazarlığa giriştiği arap ülkesinin hükümdarı, hiç beklenmedik bir anda bir "U-2" casus uçağının pilotunu rehin tutuyor, kendi ülkesinde bir beyzbol takımı yetiştirmesi için zorluyor, bununla da yetinmeyip, maça gelen amerikan takımının mutlaka yenilmesini şart koşuyordu. Hem üssü, hem de casus uçağı pilotunu kurtarmak amacıyla amerikan takımının yenilmesini sağlamak için akla gelen her çareye başvuruluyor, bu arada takımın oyuncuları arap hükümdarının harem dairesinde "tatlı hayat"a alıştırılıyordu.

Gürültünün ilki de bundan doğdu. Çünkü arap hükümdarı Fevzin haremı dairesinde macera peşinde koşan amerikan takımı, Amerikanın ünlü Notre Dame Üniversitesinin adını taşıyordu. Disipliniyle ün salan bu üniversite, kendi adının böyle bir filmde bu şekilde kullanılışına haklı olarak itiraz etti. Notre Dame Üniversiteşinin adı filmden çıkarılmadığı takdirde dâva açacağını bildirdi. Nitekim iş Yüksek Mahkemeye kadar giderken, filmin Amerikada gösterilmesine geçici olarak son verilmişti. Sonradan film şirketinin Notre Dame Üniversitesini tatmin edici bir çözüme varmasıyla mesele kapandı.

"John Goldfarb"a karşı ikinci tepki hiç beklenmedik yerden geldi ve etkisini hiç beklenmedik bir yerde duyurdu: Filmde Peter Ustinovun canlandırdığı Sultan Fevz, Sultanın acayip merakları -kocaman sarayının bütün koridorlarını dolaşan oyuncak elektrikli trenlerle oynamak merakı-, sarayın acayip âdetleri, harem hayatı, Suudi Arabistan makamlarını harekete geçirdi. Oysa filmde herhangi bir arap ülkesinin adı geçmiyordu, bu ülke Güney Arabistandaki sayısız küçük emirliklerden biri de olabilirdi. Anlaşılan, Suudi Arabistan ilgili makamları, filmdeki tipleri ve yaşayışı görünce, "bu olsa olsa biz olabiliriz" diye kendilerine yakıştırmış olacaklar ki, "John Goldfarb" filmine karşı harekete geçtiler ve dost ülkelere başvurarak, bu filmin oynatılmasına izin verilmemesini istediler. Suudi Arabistanın müracaatını olumlu karşılayan dost ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Bu ya her zamanki, kraldan fazla kralcı olmak merakımıza, ya da Suudi Arabistan Kralının Türkiyeyi ziyaret etmek üzere bulunduğu şu günlerde "havayı bozmamak" endişesine bağlanmaktadır. Ama sansür tüzüğünün hiç bir maddesine uymayan böyle bir davranışın hukuki hiç bir dayanağı olmadığı da apaçık ortadadır.

GENE
DEV
ÇEKİLİŞ
GENE
7
MİLYON
İŞ